

Моніторинговий звіт

«УНІВЕРСАЛЬНИЙ СОЛДАТ»

або освіта як знаряддя Росії
на окупованому півдні України

Київ, жовтень 2023

Авторка: Анастасія Воробйова
Моніторинг: Олег Охредько, Тетяна Личко
Загальна редакція: Суляліна Марія
Літературна редакція: Юлія Шекет
Верстка та дизайн: Максим Афанасьєв

«Універсальний солдат», або Освіта як зброя Росії на окупованому півдні України. Моніторинговий звіт / А. Воробйова, М. Суляліна, О. Охредько.
— Київ: ЦГП «Альменда» 2023. — 72 с.

Моніторинговий звіт підготовлено Центром громадянської просвіти «Альменда» у рамках проєкту «Кроки назустріч один одному : наближення реінтеграції молоді з ТОТ». Проєкт реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки в рамках Transition Promotion Program.

Погляди, репрезентовані у цьому матеріалі, належать авторам і не відображають офіційну позицію МЗС Чеської Республіки.

TRANSITION
Transition Promotion Program

Центр громадянської просвіти «Альменда» (ЦГП «Альменда») – громадська організація, зареєстрована в Ялті 2011 року. До 2014 року пріоритетним напрямком діяльності організації була просвіта в сфері прав людини. В 2014 році через окупацію Криму організація вимушена була переїхати до Києва. На сьогодні пріоритетними напрямками діяльності організації є забезпечення систематичного збору точних, своєчасних, перевірених даних щодо брутальних порушень, здійснених стосовно дітей в ситуаціях збройного конфлікту.

Під час підготовки моніторингових звітів ЦГП «Альменда» керується принципами об'єктивності, достовірності та своєчасності.

Детальніше про Центр громадянської просвіти «Альменда»:
<http://almenda.org>

Контакти для зауважень і пропозицій
Електронна пошта: info@almenda.org

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	5
Методологія	6
Обмеження	7
Загальноросійські тенденції	8
Співпраця тимчасово окупованих Криму і Півдня (ТОТ Запорізької і Херсонської областей)	11
Статистика	14
I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ КРИМ І М. СЕВАСТОПОЛЬ	17
1. Індоктринація	18
Початок навчального року	19
Молодіжні рухи	21
2. Легітимація повномасштабного російського вторгнення у свідомості дітей	23
«Разговоры о важном» [Розмови про важливе]	23
Стимулювання призову до російської армії	26
3. Мілітаризація	28
Кадетські класи	29
Військова підготовка дітей і молоді	31
Юнармия [Юнармія]	33
Військово-патріотичні ігри	37
Так звані «казаки»	38
Табори і відпочинок	40
II. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ЧАСТИНИ ЗАПОРІЗЬКОЇ І ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ І РЕАЛІЗАЦІЯ «КРИМСЬКОГО СЦЕНАРІЮ»	41
1. Знищення українознавчого елементу в освіті та руйнація української ідентичності	42
Перепідготовка вчителів	42
Підручники і книги	42
Примусова паспортизація	43

2. Індоктринація	44
Діти, позбавлені батьківського піклування	46
Вплив на різні вікові категорії	46
«Розмови про важливе» та інші патріотичні уроки	49
Переміщення дітей як інструмент заміни ідентичності	51
Дитячі і молодіжні рухи як інструмент індоктринації	55
3. Мілітаризація	64
Акції щодо підтримки армії РФ	65
«Уроки мужества»	65
Кадетські класи	66
«Казачество»	67
Юнармия [Юнармія]	67
Історична пам'ять як інструмент мілітаризації	69
Ігри	71

РЕЗЮМЕ

Російська Федерація продовжує цілеспрямовану політику знищення української ідентичності та мілітаризації дітей, які залишилися на окупованих територіях України. Дії РФ спрямовані на повну асиміляцію населення окупованих територій та формування у дітей бажання підтримувати збройні сили Російської Федерації, включно із добровільним вступом до армії РФ за досягнення ними відповідного віку.

За моніторинговий період (липень-вересень 2023 року) можна виділити такі тенденції.

- ▶ На території тимчасово окупованого Криму, продовжуючи тенденції минулого року, літні табори і відпочинок були використані як прикриття мілітаризації й індоктринації українських дітей.
- ▶ Дітей із тимчасово окупованого Півдня України вивозили на тематичні екскурсії, заходи, а також на «відпочинок» до таборів на територію РФ за сприяння «шефських» російських регіонів.
- ▶ Дітей дошкільного віку — як на території тимчасово окупованого Криму, так і півдня України — активно залучають до флешмобів і урочистих заходів з використанням російської символіки.
- ▶ Посилюється тиск на дітей щодо залученості до російських молодіжних організацій, які виступають одними з головних агентів мілітаризації й індоктринації дітей і молоді. Відповідне доручення збільшити залучення дітей із тимчасово окупованих територій України до таких організацій було дане президентом РФ Путіним.
- ▶ У новому навчальному році погіршується становище з правами дітей в школах, підконтрольних Російській Федерації. Так, із 01.09.2023 вводяться єдині обов'язкові федеральні стандарти в циклі гуманітарних предметів; фактично був узаконений примусовий труд учнів в закладах середньої освіти; крім пропагандистських «Розмов про важливе» [рос. — «Разговоров о важном»]¹, були введені ще й обов'язкові профорієнтаційні заняття щочетверга.

1 Тут і далі російські назви таборів і рухів транскрибовані, а назви подій, програм, занять, гасла тощо — перекладені. (Прим. редакторки).

Дії Росії, зафіксовані в цьому моніторинговому звіті, є порушеннями:

- статті 26 Загальної декларації прав людини, яка встановлює, що освіта має спрямовуватися на повний розвиток людської особистості та збільшення поваги до прав людини й основних свобод. Освіта має сприяти взаєморозумінню, толерантності та дружбі між усіма народами, расовими чи релігійними групами;
- статті 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, що теж актуалізує питання освіти;
- статті 20 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, де закріплено, що будь-яка пропаганда війни має бути заборонена законом;
- статті 29 Конвенції про права дитини, яка вказує на те, що освіта дитини має спрямовуватися на підготовку її до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, рівноправності чоловіків і жінок та дружби між усіма народами, етнічними, національними та релігійними групами, а також особами з корінного населення;
- статей 38, 39 Конвенції про права дитини, що унормовують захист дітей в умовах війни;
- статті 50 Конвенції про захист цивільного населення під час війни (Четверта Женевська Конвенція), що забороняє державі-окупанту, зокрема, заносити дітей до списків підконтрольних їй формувань або організацій.

МЕТОДОЛОГІЯ

Цей моніторинговий звіт охоплює період від 1 липня до 30 вересня 2023 року. Сфери дослідження: знищення української ідентичності, мілітаризація дітей на окупованих територіях, залучення дітей до дій, спрямованих на підтримку збройної агресії РФ проти України, асиміляція населення окупованих територій, руйнація української системи освіти.

Географія: тимчасово окуповані території Запорізької, Херсонської областей, Автономної Республіки Крим і міста Севастополь.

Виключення з моніторингу так званих «Донецької і Луганської народних Республік» обумовлене тим, що систематичне руйнування української освіти на даних територіях заради знищення української ідентичності й виховання лояльності до Російської Федерації проводилося ще з 2014 року, але за **відмінним від Криму сценарієм**.

Окупований Крим одразу фактично «увійшов» до складу РФ, і за всі 9 років окупації вище керівництво РФ наголошувало на приналежності цього суб'єкта України до Росії. Натомість становище тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей було достеменно іншим — незважаючи на численні фактичні докази, РФ до 2022 року наполегливо заперечувала будь-який вплив на керівництво квазіреспублік, тому освітня політика на зазначених територіях втілювалася за «гібридною» схемою, і її зміст суттєво відрізнявся від сюжету «кримського сценарію» (детально про «Кримський сценарій» — у звіті ЦГП «Альменда» за 2022 рік)², який наразі впроваджується на підконтрольних Російській Федерації територіях Запорізької та Херсонської областей — про що заявляв зокрема й окупаційний «голова» Криму Сергій Аксьонов. Тому моніторинг включає саме ці регіони як приклад впровадження вже відпрацьованої в Криму політики знищення української освіти.

Моніторинг базується на відомостях:

- органів державної влади України;
- звітів громадських організацій;
- відкритих джерел тимчасово окупованих територій, а саме:
 - інформації, розміщеної на офіційних сайтах і на офіційних сторінках у соціальних мережах (разом із мережею ВКонтакте) так званого «міністерства освіти тимчасово окупованої території»;
 - офіційних статистичних даних Російської Федерації;
 - інформації, розміщеної на сайтах загальноосвітніх шкіл тимчасово окупованих територій;
 - публікаціях місцевих ЗМІ тимчасово окупованих частин Херсонської, Запорізької областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополь;
 - інформації, оприлюдненої у соціальних мережах.

ОБМЕЖЕННЯ

Для цього дослідження автори використовували лише доступні для них джерела. Робота з джерелами й аналіз інформації тривали до 30 вересня 2023 року.

Інформація та повідомлення, які не вдалося верифікувати станом на дату публікації звіту, не увійшли до цього моніторингового огляду.

Для написання звіту автори використали дані, виявлені в соціальній мережі «Вконтакте». Це зумовлено тим, що після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України більшість інформації від представників окупаційної влади опублікована саме в цій соціальній мережі, тому вона нині є фактично єдиним можливим джерелом доступу для отримання необхідних відомостей. Тими самими міркуваннями обумовлено використання російських джерел і джерел тимчасово окупованих територій.

Інформація, репрезентована у цьому звіті, має на меті фіксацію злочинів Російської Федерації та боротьбу з поширюваною нею дезінформацією.

ЗАГАЛЬНОРОСІЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

Російська Федерація, всупереч нормам міжнародного гуманітарного права, продовжує поширювати власні закони на тимчасово окупованих територіях (надалі за текстом — ТОТ або т. о.) України, а саме Донецької, Луганської, Запорізької і Херсонської областей, АР Крим і міста Севастополь. Тому вважаємо за доцільне висвітлити ті законотворчі й інші тенденції, які безпосередньо впливатимуть на життя українських громадян на тимчасово окупованих територіях України.

Передусім, Російська Федерація активно стимулює росіян і людей, які мають російський паспорт, вступати до лав армії РФ. Це відбувається не тільки репресивними методами. Так, абітурієнтам педагогічних ВНЗ під час вступу нараховуватимуть додаткові бали за участь у так званій (надалі в тексті — т. з.) «СВО»³. Це робиться для того, щоб учасники т. з. «СВО» могли викладати у школах спеціалізовані предмети — «основи безпеки життєдіяльності» (надалі — ОБЖ) та початкову військову підготовку⁴. Також учасники т. з. «СВО» та їхні діти зможуть безкоштовно навчатися на підготовчих відділеннях вишів міносвіти Росії⁵. На форумі «ветеранів бойових дій спеціальної військової операції» під назвою «Справедливість. Турбота. Повага» [рос. — «Справедливость. Забота. Уважение»]⁶ Віктор Кауров (перший заступник начальника Головного Штабу Юнарії) наголосив, чому важливо залучати ветеранів т. з. «СВО» до молодіжних патріотичних проєктів⁷.

3 Переклад авторки звіту; https://vk.com/wall-148027165_5321; архів: <https://archive.ph/LGAqV>

4 <https://crimea.ria.ru/20230823/v-krymu-uchastnikov-svo-priglashtayut-uchitsya-i-prepodavat-v-shkolakh-1130888587.html>; архів: <https://archive.ph/qkvnM>

5 https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_1355; архів: <https://archive.ph/xH07j>

6 Тут і далі російські назви таборів і рухів транскрибовані, а назви подій, програм, гасла тощо — перекладені. (Прим. редакторки).

7 https://vk.com/wall-128940375_139339; архів: <https://archive.ph/6cbAk>

Боротьба за розум дітей важлива не менше, ніж бойові дії на фронті. Буквально наступного тижня ми вже почнемо готувати спільні програми, активні заходи, і ми бачимо ветеранів спеціальної військової операції інструкторами, наставниками, керівниками місцевих та регіональних відділень⁸.

Із 1 вересня 2023 року в російських школах зміниться програма предмету ОБЖ, до якого повернеться початкова військова підготовка. З 2024 року предмет загалом змінять на «Основи безпеки і захист батьківщини» [рос. — «Основы безопасности и защита Родины»]⁹. Тобто військова підготовка до служби в російській армії є невід'ємною частиною російської програми, яка діє на тимчасово окупованих територіях України.

У шкільних просторах всіх підконтрольних Росії шкіл розмістять державні символи Російської Федерації, а також інформацію про досягнення країни та регіону, про проекти для дітей та можливості майбутнього працевлаштування. Відповідну інструкцію затвердило Міністерство освіти Росії¹⁰. Також були затверджені нові теми позаурочних занять для школярів «Розмови про важливе» [рос. — «Разговоры о важном»] на 2023–2024 рік.

Перше заняття у новому навчальному році 4 вересня було присвячене Дню знань. 11 вересня відбулося заняття під назвою «Там, де Росія» [рос. — «Там, где Россия»]. 18 вересня — щодо «100-річчя від дня народження Зої Космодем'янської», і останнє заняття вересня відбулось 25 вересня, присвячене виборчій системі Росії, на честь 30-річчя Центральної виборчої комісії¹¹. 7 вересня у всіх школах країни відбулося перше заняття профорієнтаційного курсу «Росія — мої горизонти» [рос. — «Россия — мои горизонты»], яке проходите для дітей 6-х–11-х класів щочетверга, загалом має відбутися 34 заняття¹².

Міністерство освіти РФ розробило інформаційні матеріали «Наші герої» [рос. — «Наши герои»], які включають список видатних російських державних діячів, діячів культури та спорту та їхні короткі біографії — ця інформація має бути використана під час реалізації робочих програм виховання, проведення про-

8 https://vk.com/wall-1289403375_139339; apxiv: <https://archive.ph/6cbAk>

9 <https://www.currenttime.tv/a/v-rossiyskie-shkoly-s-1-sentyabrya-vernetsya-nachalnaya-voennaya-podgotovka/32492391.html?fbclid=IwAR1F7K1jhqeN-a0tKFj9DazenqkIGkxdkr4ckeCDEpqWvJBXZOPF-QtRr-k>; apxiv: <https://archive.ph/U9nnv>

10 <https://pobedarf.ru/2023/08/10/rossijskie-shkoly-preobrazysya/>; apxiv: <https://archive.ph/BfvK2>

11 <https://pobedarf.ru/2023/08/18/stali-izvestny-temy-razgovorov-o-vazhnom/>; apxiv: <https://archive.ph/I06q9>

12 https://vk.com/wall569927041_699; apxiv: <https://archive.ph/HWBBI>

світницької роботи, організації тематичних заходів за участю дітей та молоді, а також при оформленні музейно-виставкових просторів¹³.

Президент Росії Путін висловив свою зацікавленість в активізації роботи з молоддю в «нових регіонах» (тобто на окупованих територіях) і доручив федеральним Міністерству освіти і науки, Міністерству освіти та Росмолоді вжити додаткових заходів у цьому напрямі:

“ Міносвіти Росії спільно з Міносвіти Росії та Росмолоддю: вжити додаткових заходів щодо активізації роботи з молоддю Донецької Народної Республіки, Луганської Народної Республіки, Запорізької та Херсонської областей з питань гармонізації міжнародних відносин та зміцнення загальноросійської громадянської ідентичності, а також щодо проведення у студентській та шкільній щодо роз'яснення причин і завдань спеціальної військової операції¹⁴.

Найближчим часом розпочне роботу «Рада з інтеграції возз'єднаних з Росією регіонів» [рос. — «Совет по интеграции воссоединенных с Россией регионов»], яка буде координувати формування законодавчої бази і «надавати всю необхідну допомогу»¹⁵.

Для «активізації роботи з молоддю» всеросійський рух «Двіженіє первих» [рос. — «Движение первых», тобто «Рух перших»], який працює і на ТОТ України, з нового навчального року зможе створювати свої первинні відділення у ВНЗ. До цього він міг відкривати первинні відділення лише у школах, освітніх організаціях середньої професійної та додаткової освіти та інших організаціях у галузі культури, спорту та інших, які працюють з молоддю¹⁶. Також російська Держдума ухвалила закон про обов'язкове залучення школярів до «суспільно корисної праці»¹⁷.

З 1 вересня у вузах Росії запустили предмет «Основи російської державності» [рос. — «Основы российской государственности»], який складається з розділів: «Що таке Росія», «Російська держава-цивілізація», «Російський світогляд та цінності російської цивілізації», «Політичний устрій Росії» та «Виклики майбутнього

13 https://vk.com/wall-202830610_3177; архів: <https://archive.ph/lxwmw>

14 Переклад авторів звіту; <https://readovka.news/news/154565>; архів: <https://archive.ph/wip/QxaUT>

15 <http://surl.li/mregb>;
архів: <https://archive.ph/UvOdQ>

16 <https://pobedarf.ru/2023/07/24/molodezhnoe-dvizhenie-otkroet-otdeleniya-v-vuzah/?fbclid=IwAR0PDwkjeld8Qu-xgnu9tSRephFsc7nc7y8rT7dOncp5hjiOIEGQxByzaMw>; архів: <https://archive.ph/qnleg>

17 <http://surl.li/mrehd>; архів: <https://archive.ph/Ddo31>

та розвиток країни»¹⁸. Також у ВНЗ змінилася концепція модуля «Історія Росії», де прямо виправдовується війна проти України¹⁹.

СПІВПРАЦЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ КРИМУ І ПІВДНЯ (ТОТ ЗАПОРІЗЬКОЇ І ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ)

Окуповані південні частини України й Крим активно співпрацюють в різних сферах, що додатково підкреслює актуальність «Кримського сценарію» знищення української ідентичності на окупованих Росією територіях. Так, у Севастополі регіональне відділення «Асамблея народів Росії» та автономна некомерційна організація патріотичного виховання, розвитку культури та спорту «Творці-92» [рос. — «Творцы-92»] провели освітній форум «Георгіївська стрічка як сполучна нитка поколінь» [рос. — «Георгиевская лента как связующая нить поколений»], де взяв участь перший заступник т. з. «міністра культури Херсонської області» Артем Лагойський²⁰.

На робочій міжрегіональній зустрічі в «офіційному представництві Херсонської області у Криму» за участю «в. о. міністра праці та соціальної політики» Алли Бархатної, голови «регіонального відділення Всеросійського громадського руху в Республіці Крим “Батьки Росії”» [рос. — «Отцы России»] Олег Беккер і його співголова Олександр Сорокін обговорили питання організації в тимчасово окупованій Херсонській області акції «Не буває чужих дітей» [рос. — «Чужих детей не бывает»], а також заходів взаємодії щодо «підтримки» багатодітних батьків²¹.

На базі окупаційного Севастопольського державного університету проходять курси з навчання кадрів для окупаційної влади Півдня України за програмою «Сучасне громадське управління. Теорія та практика» [рос. — «Современное публичное управление. Теория и практика»]. Тренінг проводиться для керівників лінійного рівня чотирьох «нових регіонів Російської Федерації», тобто ТОТ Запорізької, Херсонської, Донецької і Луганської областей²².

18 https://gorod24.online/simferopol/news/341193-v_kryimu_rasskazali_chno_budut_rasskaziyivat_studentam_kryimskih_vuzov_v_ramkah_distipliny_osnovyi_rossiyskoy_gosudarstvennosti.html; apxib: <https://archive.ph/ezzzb>

19 <https://t.me/mozhemobyasnit/15810>; apxib: <https://archive.ph/qYr07>

20 https://t.me/VGA_Kherson/11082; apxib: <https://archive.ph/CdWJP>

21 https://t.me/VGA_Kherson/11721; apxib: <https://archive.ph/ebcxG>

22 https://www.sevsu.ru/novosti/item/upravlentsy_iz_dnr_i_zaporozhskoy_oblasti_podelilis_vpechatleniyami_o_programme_dlya_rukovoditeley_l/; apxib: <https://archive.ph/1WdOC>

У молодіжній сфері відбувається таке. По-перше, для мешканців окупованих частин Луганської, Донецької, Херсонської та Запорізької областей спрощений порядок зарахування до ВНЗ. Насамперед тим, що, отримавши російський атестат, випускники шкіл нових регіонів вступають не за «ЕГЭ» (російський варіант ЗНО), а за внутрішніми іспитами, які проводять самі університети тимчасово окупованого Криму²³. Також на базі окупаційного Кримського федерального університету (КФУ) організовано майданчик для «обміну досвідом» та співпраці зі студентами та представниками вишів окупованих територій, реалізована програма з їхнього навчання та залучення до «наукового, освітнього та культурно-творчого середовища Росії»²⁴.

Учасники «Російських Студентських Загонів» [рос. — «Российских Студенческих Отрядов»], студенти окупаційних Мелітопольського Державного Університету імені Макаренка (МДУ) та Азовського Державного Педагогічного Університету (АДПУ) працювали вожатими в кримських таборах відпочинку²⁵. Також діти з окупованих територій Херсонської та Запорізької області «відпочивали» на території тимчасово окупованого Криму, наприклад, у дитячому оздоровчому пансіонаті «Росія» в Євпаторії²⁶. Слід зазначити, що під час такого «відпочинку» дітей активно залучають до заходів патріотичного спрямування, які мають формувати любов до Російської Федерації. За участю дітей з окупованих частин Донецької, Луганської та Запорізької областей у дитячому центрі «Алие паруса» [рос. — «Алые паруса»] відбувся соціальний проєкт «Простір добра» [рос. — «Пространство добра»] в рамках шостої зміни «Ми — Росія» [рос. — «Мы — Россия!»].²⁷ На завершення цієї зміни відбувся фестиваль «Моя Росія — моя країна» [рос. — «Моя Россия — моя страна!»].²⁸

30 вересня 2023 року директор «Артеку» Костянтин Федоренко підписав угоди про співпрацю з т. з. «міністеркою освіти і науки Запорізької області» Оленою Шапуровою та т. з. «міністром освіти Херсонської області» Олексієм Галченковим. Угоди передбачають розвиток спільної роботи з «патріотичного» виховання учнів, зокрема проведення спільних проєктів у галузі освіти й виховання дітей та молоді. Повідомляється, що в період з 2014 по 2023 рік в дитячому центрі побували 3707 дітей з окупованих РФ територій України. За 2023 рік

23 https://www.sevsu.ru/novosti/item/v_sevastopolskiy_gosuniversitet_podano_bolee_10_tysyach_zayavleniy_na_postuplenie_/; архів: <https://archive.ph/Ly5Jp>

24 https://vk.com/wall-169244143_16203; архів: <https://archive.ph/56BMO>

25 <https://t.me/YugMolodoj/6945>; архів: <https://archive.ph/bxw3W>

26 https://t.me/Genichesk_ru/6186; архів: <https://archive.ph/YMPyM>

27 https://vk.com/wall-217630752_911; архів: <https://archive.ph/9a3SH>

28 <https://ap-evp.ru/tpost/nv7etjbz31-v-tsentre-proshel-festival-moya-rossiya>; архів: <https://archive.ph/WHSjA>

(1–10 зміни) «Артек» прийняв із ТОВ Запорізької області у 2022 році 114 дітей, у 2023 році — 285 дітей²⁹.

Дітей активно мілітаризували під час т. з. «відпочинку». Так, під час четвертої зміни військово-польового табору «Кримський рубіж» [рос. — «Крымский рубеж»] у Миколаївці протягом п'яти днів брали участь діти з ТОВ Криму і Херсонської області. До кінця серпня планувалося провести 11 змін за участю понад 600 дітей³⁰. Додаткова загальноосвітня програма військово-патріотичного спрямування «Школа майбутніх командирів» [рос. — «Школа будущих командиров»] відбулася в таборі «Ласпі» у рамках третьої військово-патріотичної юнармійської зміни: учасниками проєкту стали 600 дітей, зокрема з Мелітопольського району ТОВ Запорізької області³¹. З 18 по 21 липня в «Артеку» відбувся фінал Всеросійського конкурсу «Велика зміна» [рос. — «Большая перемена»] для учнів 5–7 класів, де фіналістами стала 131 дитина з окупованих частин Донецької, Луганської та Запорізької областей, а також була презентована оновлена військово-патріотична гра «Зарниця 2.0»³².

У рамках програми руху «Двіженіє первих» під назвою «Ми — громадяни Росії!» [рос. — «Мы — граждане России!»] артеківцям, яким на зміні виповнилося 14 років, вручили паспорти громадян Російської Федерації. Серед них — Діана Красовська, учениця школи № 54 імені Юрія Гагаріна із Севастополя, куди вона переїхала з Луганська. Саме Діана 20 квітня 2022 року на форумі «Росія — країна можливостей» [рос. — «Россия — страна возможностей»] нібито запропонувала Путіну створити Російський рух дітей та молоді «Двіженіє первих»³³.

29 https://artek.org/press-centr/news/artek-podpisal-soglasenie-o-sotrudnichestve-s-zaporozhskoy-i-hersonskoy-oblastyami/?fbclid=IwAR2Lot5tyzNcwsZGuENU2dQ9o-jRnXZffI5if9vhDv_-i8WvVLYf7HMCUqO; apxib: <https://archive.ph/lSHz3>

30 https://vk.com/sevobrazovanie?w=wall-177557250_21775; apxib: <https://archive.ph/46iLu>

31 https://vk.com/sev_yunarmiya?w=wall-122681115_6023; apxib: <https://archive.ph/ftTe2>

32 <https://artek.org/press-centr/news/shkolniki-iz-novyh-regionov-rossii-stali-uchastnikami-finala-bolshoy-peremeny-v-arteke/>; apxib: <https://archive.ph/PuTnm>

33 <https://artek.org/press-centr/news/16-artekovcev-poluchili-svoi-pervye-pasporta-grazhdan-rossiyskoy-federacii/>; apxib: <https://archive.ph/LcPIR>

СТАТИСТИКА

За моніторинговий період опублікована досить велика кількість статистичних даних від представників окупаційних адміністрацій. Ми публікуємо ці дані з застереженням, що в даних умовах перевірити автентичність даних неможливо.

У 2023 році на окупованій Херсонщині школу закінчили 885 учнів одинадцятих класів. 1532 школяра стали випускниками 9-го класу. 52 випускники були нагороджені золотими медалями за особливі успіхи у навчанні³⁴. Понад 1,3 тисячі шкіл у т. з. «нових регіонах» отримали тимчасову акредитацію і зможуть видавати випускникам атестати зразка РФ³⁵.

Російське ЕГЭ в окупованому Криму у 2023 році склала 9121 особа, з яких 8691 (95,3 %) — випускники 2023 року³⁶. Також у 2023 році роботу в кримських школах розпочали 300 молодих педагогів³⁷.

Планувалося, що 11 000 дітей із міст та сіл Запорізької області мали «відпочити» цього літа у російських таборах: «Артек», «Орльонок», «Ай-Кемп», «Ласпі»³⁸. Однак, за даними окупаційних адміністрацій, понад сім тисяч дітей «відпочили» у таборах, ще п'ять тисяч мали вирушити на відпочинок із вересня, з організованим процесом навчання³⁹.

Міністр освіти РФ Кравцов заявив, що до шкіл т. з. «нових регіонів» було направлено 7,5 мільйонів нових шкільних підручників⁴⁰. Понад 165 000 книжок та журналів зібрано під час другого сезону добровольчої акції «Дети — детям» [рос. — «Діти — дітям»] для учнів із т. о. Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей⁴¹.

За даними окупаційних адміністрацій, з 1 вересня 2023 року освітній процес на Херсонщині розпочнуть близько 16 тисяч школярів, з яких 1,5 тисячі — першокласники. До початку нового навчального року у регіоні підготують 89 базових шкіл⁴². Нині в регіоні функціонують 88 дитсадків, які відвідують понад 3

34 https://t.me/VGA_Kherson/10850; архів: <https://archive.ph/p5C9U>

35 https://t.me/Genichesk_ru/6301; архів: <https://archive.ph/pdD40>

36 https://vk.com/wall-148027165_5306; архів: <https://archive.ph/h042B>

37 <https://crimea-radio.ru/v-krimskie-shkoli-prishli-300-molodikh-peda/>; архів: <https://archive.ph/wip/uMRBa>

38 https://t.me/o_brd/5009; архів: <https://archive.ph/S22sn>

39 https://t.me/glava_brd/2012; архів: <https://archive.ph/F84Qp>

40 https://t.me/o_brd/5050; архів: <https://archive.ph/h6kEg>

41 https://vk.com/wall-30558759_404949; архів: <https://archive.ph/XVavN>

42 https://t.me/VGA_Skadovsk/5280; архів: <https://archive.ph/Zrv3Z>

тис. дітей⁴³. «Голова уряду» окупованого регіону Олексієнко наголосив, що на т. о. Херсонщині до 1 вересня запрацюють 92 школи та 101 садок, а наприкінці минулого року в регіоні працювало 64 школи та 65 дитсадків⁴⁴. Загалом у т. о. Херсонській області у новому навчальному році за парти сядуть понад 16 тисяч учнів та понад 1,5 тисяч першокласників⁴⁵. Першого вересня відбулися урочисті лінійки у 91 школі т. о. Херсонщини⁴⁶. До шкіл Голопристанського округу пішли більше тисяч учнів, з яких 85 — першокласники⁴⁷.

У т. о. частині Запорізькій області працюють 172 школи, 132 садки, 17 закладів середньої професійної освіти та 10 об'єктів додаткової освіти⁴⁸. 3336 учителів були готові до початку навчального року, частина з них — це випускники Азовського Державного Педагогічного Університету⁴⁹. «Шефські» російські регіони доправили до шкіл 43 тисячі підручників, включаючи нові підручники історії. Викладання ведеться російською мовою. У школі діти вивчають три мови: російська — 6 годин на тиждень, рідна мова (українська, кримськотатарська, болгарська та інші) — 3 години на тиждень, а також одна з іноземних мов — 3 години на тиждень⁵⁰. Наразі недостатньо інформації, щоб підтвердити чи заперечити вивчення української мови на території т. о. південних областей.

На ТОТ АР Крим загалом 232 369 школярів, із них 23 248 першокласників⁵¹. Цьогоріч прогнозується 3580 учнів із окупованих територій Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. У перший клас у 2023 році до кримських шкіл підуть понад 20 тис. дітей, а у 2022 році в перші класи зарахували близько 25 тис. дітей⁵².

30 тисяч школярів із ТОТ Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей пішли до першого класу з наборами від «Двіження первых»⁵³. До складу набору входить канцелярія з російською державною символікою і символікою «Двіження первых», є також оформлений у вигляді коміксів журнал про так звані «героїв СВО».

43 https://t.me/VGA_Skadovsk/5280; архів: <https://archive.ph/Zrv3Z>

44 https://t.me/Genichesk_ru/6454; архів: <https://archive.ph/7Od4M>

45 https://vk.com/wall-215245628_409; архів: <https://archive.ph/JakwY>

46 <https://t.me/depobrherson/2089>; архів: <https://archive.ph/MAJQm>

47 https://t.me/Genichesk_ru/6852; архів: <https://archive.ph/PoekZ>

48 <https://t.me/melitopoladmin/5654>; архів: <https://archive.ph/RrMTh>

49 https://t.me/glava_brd/2012; архів: <https://archive.ph/F84Qp>

50 https://t.me/glava_brd/2012; архів: <https://archive.ph/F84Qp>

51 https://vk.com/wall569927041_663; архів: <https://archive.ph/8dRit>

52 <https://tass.ru/obschestvo/18503753>; архів: <https://archive.ph/DtoNw>

53 https://vk.com/wall-214524833_89310; архів: <https://archive.ph/jd6Bn>

Набір для першого класу від «Двіжєння первих»

I

ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ КРИМ І м. СЕВАСТОПОЛЬ

1. ІНДОКТРИНАЦІЯ

9 серпня 2023 року було підписано Угоду про співпрацю між філією т. з. «державного фонду підтримки учасників спеціальної військової операції “Захисники вітчизни”» [рос. — «Защитники отечества»] у «Республіці Крим» та «Крим-патриотцентру» для організації «патріотичного» виховання громадян, у тому числі молоді, на «захист історичної правди та збереження історичної пам'яті», і зміцнення «ролі традиційних російських духовно-урядових цінностей», зокрема через «сприяння у розробці та реалізації програм соціальної адаптації і ресоціалізації учасників т. з. «СВО»⁵⁴.

У ряді навчальних закладів тимчасово окупованого Криму відбулися святкування Дня прапора РФ: школа № 8 т. о. Феодосії під керівництвом радниці з виховання А. Венедиктової,⁵⁵ школа-ліцей ім. Героя Радянського Союзу Ф. Степанова міста Саки⁵⁶, Стаханівська школа під керівництвом радниці з виховання К. Шатерової⁵⁷.

Школа № 8 т. о. Феодосії⁵⁸

54 https://vk.com/wall-217363296_1421; apxiv: <https://archive.ph/6z1V6>

55 https://vk.com/wall-214910068_143040; apxiv: <https://archive.ph/Zjakl>

56 https://vk.com/wall-214910068_143312; apxiv: <https://archive.ph/Jc4bS>

57 https://vk.com/wall-214910068_143524; apxiv: <https://archive.ph/5BIYr>

58 https://vk.com/wall-214910068_143040; apxiv: <https://archive.ph/Zjakl>

Стаханівська школа⁵⁹

Під час акції «Ми — громадяни Росії!» [рос. — «Мы — граждане России!»] школярам вручали паспорти громадян РФ — такі заходи відбулись у т. о. Севастополі⁶⁰ і у Чорноморському районному Будинку культури⁶¹. Всі ці дії спрямовані на виховання самоідентифікації людини як громадянина РФ і виховання лояльності до окупаційної держави.

ПОЧАТОК НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Навчальний процес у школах ТОТ Криму розпочався з урочистої лінійки, виношення прапорів та виконання гімнів РФ та т. з. «Республіки Крим». Радник директора з виховання у Некрасівській школі Червоногвардійського району Ю. Чумак оголосив акції, в яких школярам потрібно взяти участь: «Лист солдату» [рос. — «Письмо солдату»], «Талісман добра» [рос. — «Талисман добра»], «Діти — дітям» [рос. — «Дети — детям»], спрямовані зокрема на підтримку учасників т. з. «СВО»⁶².

59 https://vk.com/wall-214910068_143524; архів: <https://archive.ph/5BIYr>

60 https://vk.com/wall-30716644_33859; архів: <https://archive.ph/wip/pGGuW>

61 https://vk.com/mypervie82?w=wall-153744445_16060; архів: <https://archive.ph/2JhSB>

62 https://vk.com/wall-214910068_148565; архів: <https://archive.ph/wip/9K0aO>

1 вересня в «Пахарівській школі — дитячому садку» Джанкойського району радник директора з виховання та роботи з дитячими громадськими об'єднаннями Роман Яцук⁶³.

В освітніх закладах почали видавати щоденники севастопольського школяра. Їх отримали вже 6000 учнів шкіл № 7, 14, 39, 45, 60 та «Екотех», а загалом їх мають отримати абсолютно усі учні. Цього року щоденник присвятили підсумкам розвитку Севастополя за 10 років, де в позитивному світлі описуються події окупації Криму⁶⁴.

63

https://vk.com/wall-214910068_149371; архів: <https://archive.ph/ywRAJ>

64

https://vk.com/wall513235930_275798; архів: <https://archive.ph/zwOnN>

МОЛОДІЖНІ РУХИ

«Орлята Росії» [рос. — «Орлята России»]

Радниця директора з виховання Олена Шапарова разом із «Орлятами Росії» школи № 4 ім. Героя Радянського Союзу В. Савельєва т. о. міста Судак відвідали виставку «Очима правди» [рос. — «Глазами правды»], присвячену так званій «СВО», яка є спільним проектом міжнародної медіагрупи «Россия сегодня» [рос. — «Росія сьогодні»] у Сімферополі та Судакського історичного музею⁶⁵.

25 серпня 2023 року радники директорів з виховання Сімферопольського району, разом зі своїм муніципальним координатором, взяли участь у семінарі для вчителів початкових класів на базі Молодіженської школи № 2, де поділилися досвідом реалізації проекту «Орлята Росії» у своїх школах⁶⁶.

У новому навчальному році у всіх початкових класах гімназії № 8 т. о. Євпаторії відбулися вступні «Орлятські уроки» [рос. — «Орлятские уроки»]. «Орлята» 4-В класу під керівництвом радниці з виховання Світлани Якубенко розповіли

65 https://vk.com/monmrk?w=wall-148027165_5388; apxiv: <https://archive.ph/sioGL>

66 https://vk.com/wall-214910068_146374; apxiv: <https://archive.ph/BfQRd>

іншим учням легенду «Орлята Росії» і закликали дітей долучатися до руху⁶⁷. У Тургенівській школі ім. Аблаєва Бахчисарайського району⁶⁸, у школі № 4 ім. Толбухіна (540 дитини)⁶⁹ відбулися урочисті посвяти в «Орлята Росії».

«Двіженіє первих» [рос. — Движение первых]

14 липня 2023 року учасники «Двіженія первих» у т. о. міському окрузі Судак відвідали виставку фоторобіт пропагандистського військового кореспондента Дмитра Макєєва «Очима правди» [рос. — «Глазами правды»] щодо подій т. з. «СВО»⁷⁰.

67 https://vk.com/wall-214910068_153945; архів: <https://archive.ph/nR3mz>

68 https://vk.com/wall-217334919_657; архів: <https://archive.ph/IRCUq>

69 https://vk.com/wall-195431061_1056; архів: <https://archive.ph/wip/mDkJR>

70 https://vk.com/wall-153744445_15444; архів: <https://archive.ph/DRALU>

Діти зі школи-ліцею № 1 т. о. міста Алушта взяли участь у Першому Республіканському Форумі «Двіженіє первих» у Євпаторійському районі⁷¹.

«Двіженіє первих» також активно займається не тільки індоктринацією, а й мілітаризацією українських дітей. Наприклад, у таборі «Ласпі» дітей знайомили з напрямком руху «Служи Вітчизні» [рос. — «Служи Отечеству!»]⁷².

2. ЛЕГІТИМАЦІЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ У СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ

Розмови про важливе
[рос. — «Разговоры о важном»]

У школі № 16 ім. С. Іванова перші в цьому навчальному році «Розмови про важливе» [рос. — «Разговоры о важном»] відбулися в понеділок, 4 вересня. На початку мотиваційної частини класної години вчителі нагадали школярам про

71 https://vk.com/wall-214910068_142339; архів: <https://archive.ph/hkX3P>

72 https://m.vk.com/wall-30716644_33759; архів: <https://archive.ph/K167s>

проекти платформи «Росія — країна можливостей» [рос. — «Россия — страна возможностей»]⁷³.

11 вересня в школах відбулося заняття на тему «Там, де Росія» [рос. — «Там, где Россия»]⁷⁴.

Зарічненська школа імені 126 окремої гвардійської бригади берегової оборони, Сімферопольський район

Також 1 вересня 2023 року у школі № 2 міського округу Судак відбувся «урок мужності», присвячений «героям СВО». Перед старшокласниками із промовою виступив учасник російсько-української війни Кирило Чебишев⁷⁵. Також «урок мужності» задля «патріотичного виховання підростаючого покоління» відбувся

73 https://vk.com/wall-214910068_148321; архів: <https://archive.ph/SlvxJ>

74 https://vk.com/wall-214910068_153772; архів: <https://archive.ph/wip/HvEtu>

75 https://vk.com/wall-214910068_149487; архів: <https://archive.ph/wip/uqOQ7>

для восьмикласників Нижньогірської школи № 276. У школі № 9 ім. Н. Старшина міста Феодосія відбулися «Класні зустрічі» [рос. — «Классные встречи»] з учасниками т. з. «СВО»⁷⁷.

Зустрічі з т. з. «героями СВО» відбувались і під час літнього «відпочинку». За сприяння Слідчого комітету РФ діти в таборі «Артек» зустрілися з учасниками «СВО»: Іллею Подорога та «Героєм Росії» Олегом Пивоваровим⁷⁸.

23 серпня у дитячому таборі «Ласпі» відбулася «Класна зустріч», де виступив ветеран бойових дій із позивним «Беркут», який із 2014 року бере участь у війні проти України⁷⁹.

15 вересня у школі № 1 селища Леніно урочисто відкрили дві парти «героя т. з. СВО»⁸⁰. Також «парти героя» були відкриті й у школі т. о. Севастополя, одному з загиблих під час т. з. «СВО» був 21 рік⁸¹.

76 https://vk.com/wall-196982714_829; архів: <https://archive.ph/auG13>

77 https://vk.com/wall-214910068_157796; архів: <https://archive.ph/wip/dSAPq>

78 <https://artek.org/press-centr/news/pri-sodyaystvii-sk-rf-s-artekovcami-vstretilis-uchastniki-svo/>; архів: <https://archive.ph/F1rk5>

79 https://vk.com/mypervie92?w=wall-30716644_33760; архів: <https://archive.ph/9P6ZB>

80 https://vk.com/wall-220761950_455; архів: <https://archive.ph/wip/P31Gf>

81 https://vk.com/wall-80821398_97995; архів: <https://archive.ph/wip/sKsmy>

У московському «Музеї Перемоги» відбулася урочиста церемонія нагородження авторів збірки оповідань «Героями не народжуються. За Батьківщину» [рос. — «Героями не рождаются. За Родину»]. До збірки увійшли 250 оповідань про учасників т. з. «СВО», серед яких була робота восьмикласниці зі школи № 52 Нахимівського району т. о. Севастополя⁸².

Підтримка російської армії

Тривають акції допомоги військовослужбовцям Росії «МИ РАЗОМ. ДІТИ» [рос. — «МЫ ВМЕСТЕ. ДЕТИ»], обов'язкові хештеги: #МыВместе #СвоихНеБросаем, «Від серця до серця» [рос. — «От сердца к сердцу»], обов'язковий хештег: #ОтСердцаКсердцу, «Талисман добра» [рос. — «Талисман добра»], обов'язковий хештег: #Талисман_добра⁸³.

Учасники «Двіження первих» зробили листівки та подарунки для учасників російсько-української війни, прикрашені символікою Росії⁸⁴. Дітей також залучали

82 https://vk.com/sevobrazovanie?w=wall-177557250_22604; архів: <https://archive.ph/wip/nciml>

83 https://vk.com/monmrk?w=wall-148027165_5396; архів: <https://archive.ph/CrTU4>

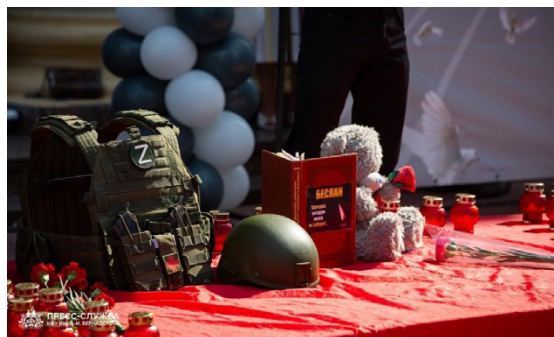
84 https://vk.com/simfrddm?w=wall-221057294_27; архів: <https://archive.ph/KiRdW#selecton-7999.0-7999.255>

до плетіння маскувальних сіток на фронт⁸⁵, цьому зокрема сприяли радники з виховання, як у Первомайській школі № 2 (радниця з виховання — А. Тушева)⁸⁶. Тривали акції «Лист солдату»⁸⁷ і «Талісман добра» з виготовлення виробів для російських військовослужбовців⁸⁸.

18 вересня на Меморіальному комплексі «Холм Славы» у т. о. місті Ялта відбулося відкриття муніципального етапу патріотичного проєкту «Вахта пам'яті поколінь — Пост № 1» [Вахта пам'яті поколінь — Пост № 1]⁸⁹. Цьогоріч «вахта пам'яті» присвячена не тільки загиблим під час Другої Світової війни, а й сучасним російським «героям» т. з. «СВО».

В т. з. Кримському Федеральному Університеті відбулася акція «Дітям Беслана», де також була присутня символіка з літерою «Z»⁹⁰.

85 https://vk.com/wall-205029193_10395; apxiv: <https://archive.ph/W0dEA>

86 https://vk.com/wall-82060981_4078; apxiv: <https://archive.ph/pu28w>

87 https://vk.com/wall-82060981_4077; apxiv: <https://archive.ph/wip/wcd4F>

88 https://vk.com/wall-82060981_4076; apxiv: <https://archive.ph/wip/BQJZ7>

89 https://vk.com/wall-123890007_5248; apxiv: <https://archive.ph/gevmN>

90 https://vk.com/vernadskyfcfu?w=wall-169244143_16797; apxiv: <https://archive.ph/pk66w>

3. МІЛІТАРИЗАЦІЯ

У Південнобережному зональному центрі військово-патріотичного виховання «ДОСААФ Росії Республіки Крим у м. Ялта» стартували заняття у групах вихідного дня в рамках програми «Свята справа — Вітчизну захищати» [рос. — «Святое дело — Отечество защищать»], де зокрема реалізується проєкт «Архангел» з навчання молоді та дорослих управлінню БПЛА⁹¹.

7 вересня 2023 року на Меморіальному військовому цвинтарі Сімферополя відбувся пам'ятний захід, присвячений 170-річчю від початку Кримської (Східної) війни 1853–1856 років. У рамках цього заходу було організовано урок для учнів школи № 8 ім. О. Волошинової та школи № 4 ім. маршала Ф. Толбухіна, де виступили т. з. «голова Державної Ради Республіки Крим» В. Костянтинов та його «заступник» В. Бобков. Цей захід має «сприяти вихованню патріотизму та громадянськості серед молодого покоління»⁹².

91 https://vk.com/wall-196982714_825; apxiv: <https://archive.ph/wip/upYzL>

92 https://vk.com/public197840343?w=wall-197840343_252; apxiv: <https://archive.ph/iApeb>

Кадетські класи

Згідно з даними окупаційних адміністрацій, на території ТОТ АР Крим нині 60 кадетських класів⁹³. З 10 по 15 липня 2023 року у Червоногвардійському районі т. о. Криму відбулися військово-патріотичні, польові збори «кадетський десант» серед юнармійських загонів, військово-патріотичних клубів та кадетських класів. У зборах взяли участь діти з Червоногвардійського, Красноперекоського, Сакського, Бахчисарайського та Сімферопольського районів ТОТ Криму, а також ТОТ Каланчацького району Херсонської області. Організаторами зборів виступили Кримська Регіональна історико-патріотична, пошукова громадська організація [рос. — «Союз спадкоємців традицій»] [рос. — «Союз наследников традиций»], ГБОУ ДО РК «Кримпатріотцентр» [рос. — «Крымпатриотцентр»], РОО ВДВ «Союз десантников Криму» [рос. — «Союз десантников Крыма»]⁹⁴.

У Червоногвардійському районі Республіки Крим з 17 по 22 липня відбулися військово-патріотичні польові збори «Кримський світанок» [рос. — «Крымский рассвет»] серед юнармійських загонів, військово-патріотичних клубів та кадетських класів Червоногвардійського, Красноперекоського, Бахчисарайського, Нижньогірського, Сімферопольського та Сакського районів⁹⁵. Під час заходу відбувалася тактична підготовка, вогнева підготовка, заняття з тактичної медицини, передпарашутна підготовка та написання листів підтримки російським солдатам⁹⁶.

93 <https://crimea24tv.ru/content/v-voinskoy-chasti-krima-proshla-uchebnaya/>; архів: <https://archive.ph/wip/BbDgZ>

94 https://vk.com/wall419811617_364; архів: <https://archive.ph/2Peqo>

95 https://vk.com/wall419811617_368; архів: <https://archive.ph/y4rmB>

96 https://vk.com/wall419811617_368; архів: <https://archive.ph/y4rmB>

22 серпня 2023 року кадети «Школи джур» піднялися на схили Тепе-Оба, щоб відпрацювати навички маскування, обладнання бойових позицій, надання першої медичної допомоги у бойових умовах⁹⁷.

Навчальна практика для викладачів кадетських класів пройшла в одній із військових частин Криму. Педагогам розповіли про те, як формувати в дітей базові навички з медицини та стрійової підготовки, а також провели майстер-клас, лекцію про систему патріотичного виховання, а серед практичних занять була вогнева підготовка. Зазначається, що такі заходи проводитимуться частіше, щоб залучити більшу кількість педагогів⁹⁸.

97 https://vk.com/wall-193303062_8885; архів: <https://archive.ph/pMH8z>

98 <https://crimea24tv.ru/content/v-voinskoy-chasti-krima-proshla-uchebnaya/>; архів: <https://archive.ph/wip/BbDgZ>

Учні 5-К та 6-К кадетських класів школи № 15 ім. Рудневої т. о. міста Керч взяли участь в акції на Кримському мосту до 100-річчя служби дільничних уповноважених разом з представниками силових структур ТОТ АР Крим⁹⁹.

Військова підготовка дітей і молоді

Із вересня 2023 року в рамках курсу ОБЖ будуть викладати основи військової підготовки — що наразі є частиною обов'язкової програми. Як розповіла директорка середньої загальноосвітньої школи № 44 ім. А. Абденнанової Гульнара Муртазаєва, викладачі з ОБЖ навчатимуть дітей основам стройової та медичної підготовки, самооборони та тактичній підготовці¹⁰⁰. В рамках уроків ОБЖ викладатимуть також основи стрільби, правила поводження зі зброєю та засобами індивідуального захисту, використання ручних гранат, стройову та інженерну підготовку, а також надання першої медичної допомоги¹⁰¹.

Необхідність вивчення початкової військової підготовки у рамках предмету «основи безпеки та захист Батьківщини» директор школи № 38, керівник «Посто-

99 https://vk.com/wall-214910068_151355; архів: <https://archive.ph/8YQ1W>

100 Переклад авторки звіту; https://vk.com/wall-116028735_204562; архів: <https://archive.ph/wip/DaRXY>

101 https://vk.com/wall-148027165_5659; архів: <https://archive.ph/wip/adVvP>

вого двіження Крима» [рос. — «Постовое движение Крыма»] Євген Костилюв [Евгений Костылев] обґрунтував так.

❧ Вони [ці заняття] потрібні для того, щоб якщо завтра бандерівець чи фашист прийде вбивати твою маму, дружину, дитину, ти знав, що з цим робити. Ці заняття одну годину на тиждень з 5 по 11 клас потрібні для того, щоб він [юнак], коли пішов до армії, розбирався, хто полковник, хто капітан першого рангу і не боявся служити в армії¹⁰².

У центрі військово-патріотичної підготовки в Бахчисарайському районі нині тренуються 60 дітей, яких навчають професійні інструктори, зокрема ветерани російсько-української війни. Всі заняття проходять безкоштовно¹⁰³.

Тривають практичні заняття для педагогів Криму, які викладають «Основи безпеки життєдіяльності» на базі Навчального центру ДОСААФ [рос. — Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту России, переклад: Добровільне товариство сприяння армії, авіації та флоту Росії, далі — ДОСААФ] у рамках співпраці з т. з. «Кримським республіканським інститутом післядипломної педагогічної освіти». Для педагогів були проведені заняття з «військово-польової першої медичної допомоги», «основ безпечного поводження зі зброєю» та «безпілотної авіації»¹⁰⁴.

22 вересня 2023 року в ЗОШ № 12 м. Севастополь 100 школярів навчалися за додатковою освітньою програмою «Школа майбутніх командирів» [рос. — «Школа будущих командиров»] із початкової військової підготовки, тактичної медицини, туристичної підготовки¹⁰⁵.

102 https://vk.com/wall-116028735_198801; архів: <https://archive.ph/uqfeb>

103 https://vk.com/wall-116028735_199275; архів: <https://archive.ph/f4CEK>

104 https://vk.com/wall-196982714_827; архів: <https://archive.ph/kOtRa>

105 https://vk.com/wall-122681115_6255; архів: <https://archive.ph/EAlOH>

Юнармія [рос. — Юнармия]

Команда юнармійців т. о. Феодосії «Титан» спеціалізованої школи № 2 пройшла етап стройової підготовки «Гарний у строю, сильний у бою» [рос. — «Красив в строю, силен в бою»]¹⁰⁶.

За підтримки Фонду президентських грантів, Федерального Юнармійського проєкту «Вітрила Пам'яті ЮНФЛОТ – 2023» [рос. — «Паруса Памяти ЮНФЛОТ – 2023»] та міжрегіонального проєкту «Вітрила Пам'яті Чорного моря – 2023» [рос. — «Паруса Памяти Черного моря – 2023»] реалізується проєкт «Символи держави — кризь століття» [рос. — «Символы государства — сквозь века»]¹⁰⁷. В рамках реалізації цього проєкту на шлюпковій станції ім. П. Нахімова відбувся семінар «Юнги флоту, привіт» [рос. — «Юнги флота, привет!»]¹⁰⁸.

Також у рамках цього проєкту 17 липня 2023 року юнармійці школи № 28 т. о. Севастополя разом із керівничкою юнармійського шкільного загону Першиною побували в парку «Патріот» на урочистому заході, присвяченому Дню морської авіації. Під час заходу юнармійцям провели майстер-класи, а також організували екскурсію до виставкового центру «Крим. Небо. Літаки» [рос. — «Крым. Небо. Самолеты»]¹⁰⁹.

106 https://vk.com/wall-148027165_5319; архів: <https://archive.ph/b9hS1>

107 https://vk.com/wall-122681115_5991; архів: <https://archive.ph/XeW66>

108 https://vk.com/wall-122681115_5968; архів: <https://archive.ph/RJgw8>

109 https://vk.com/wall-188298970_590; архів: <https://archive.ph/n6B6Y>

Команда юнармійців міста Феодосії «Титан» школи № 2 проходила етап військово-прикладної смуги перешкод «Дорога переможців» [рос. — «Дорога победителей»]. В рамках змагання дітям довелося подолати загальновійськову смугу перешкод, відпрацювати гранатами по вказаних об'єктах, подолати відстань під розтяжками в положенні лежачи, доставити боєприпаси і запчастини, взяти висоту, подолати ділянку болотистої місцевості, визначити відстань і напрямок цілі, викликати артилерію, пройти заражену ділянку місцевості, подолати мінне поле в штатних засобах захисту і виявити, позначивши при цьому, місця закладки протитанкових мін (ТМ-72), відбити атаку противника, вразивши, знищити протитанковими засобами бронетехніку противника, надати допомогу пораненим. Слід зазначити, що діти змагалися з командою «Чеченської Народної Республіки»¹¹⁰.

В рамках «Юнармійського літа 2023» під час реалізації угоди про взаємодію і співробітництво на літньому морському майданчику дитячого морського центру міста Ялта відбулися спільні збори з військово-тактичної підготовки та морської справи¹¹¹.

В рамках проєкту «Юнармійське літо – 2023», реалізованого ДОСААФ Росії на території парк-готелю «Надежда» Сімферопольського району відбувся фестиваль із військово-прикладних видів спорту «Наша пам'ять в "запас" не йде!» [рос. — «Наша память в "запас" не уходит!»], присвячений «дню ветеранів бойових дій Росії». Під час проведення фестивалю всі присутні змогли продемонструвати свої навички у стрільбі з пневматичної гвинтівки (з трьох положень), розбиранні-складанні автомата Калашникова, метанні гранати на точність і швидкість виконання вправи з трьох положень, а також пройшли командну військово-тактичну гру в лазертаг¹¹².

111 <https://dosaaf82.ru/novosti/yunarmejskoe-let-2023-2/?fbclid=IwAR2h7-cSse1NK1qzKplYGDEQWuWNsMN3Xsse-l-sash4D7-kwawRTwGSA3w>; архів: <https://archive.ph/wip/8TiaD>

112 <https://dosaaf82.ru/novosti/yunarmejskoe-let-2023-v-razgare/>; архів: <https://archive.ph/wip/4ID7R>

21 липня 2023 року проходили майстер-класи в рамках додаткової програми «Школа майбутніх командирів» [рос. — «Школа будущих командиров»], що реалізується регіональним відділенням «Юнармії» т. о. Севастополя. Під орудою курсантів Чорноморського вищого військово-морського училища ім. П. Нахімова дітям провели цілу програму допризовної підготовки: розбирання-складання АК-47 і спорядження магазину навчальними патронами, метання навчальної гранати, поводження з загальновійськовим захисним костюмом і протигазом, стрільбу з пневматичної гвинтівки¹¹³.

В рамках проєкту «Патруль безпеки» від «Школи майбутніх командирів» Юнармії т. о. Севастополя за підтримки «Двіження Первих» будуть організовані шкільні загони, які залучатимуться до добровольчої допомоги адміністрації, педагогам та медичним працівникам шкіл у разі виникнення «екстренних ситуацій»¹¹⁴.

1 вересня 2023 року було підписано угоду про співробітництво між філією Державного фонду підтримки учасників т. з. «СВО» «Захисники вітчизни» [рос. — «Защитники отечества»] та регіональним відділенням Юнармії т. о. Севастополя¹¹⁵.

113 https://vk.com/wall-122681115_6044; архів: <https://archive.ph/6782c>

114 https://vk.com/sev_yunarmiya?w=wall-122681115_6182; архів: <https://archive.ph/9KpyO>

115 https://vk.com/wall-122681115_6192; архів: <https://archive.ph/qxAWT>

Військово-патріотичні ігри

2 серпня 2023 року на території Південнобережного зонального центру військово-патріотичного виховання ДОСААФ Росії т. о. Криму в т. о. Ялті відбувся один з етапів проєкту «Субота активного ялтинця» [рос. — «Суббота активного ялтинца»]. У військово-тактичній грі лазертаг командирами команд та інструкторами виступили бійці т. з. «СВО» з позивними «Русал» и «Злой». Діти взяли участь у розбиранні-збиранні АК, проходженні вогневого рубіжу зі стрільби з пневматичної гвинтівки, поспілкувалися з офіцерами Росгвардії¹¹⁶.

15 вересня 2023 року євпаторійська автошкола ДОСААФ провела для вихованців Центру військово-патріотичного виховання дітей та молоді заняття «Євпаторійський десант» [рос. — «Евпаторийский десант»] із вогневої підготовки в пневматичному та електронному тирі¹¹⁷.

116

https://vk.com/wall31591420_2303; архів: <https://archive.ph/CpeF1>

117

https://vk.com/wall-221174716_55; архів: <https://archive.ph/Zd9zv>

Так звані «казаки»

Розробку спеціальних освітніх програм для вивчення історії і традицій російського казачства, а також формування «казачої сотні» в КФУ, яка складатиметься зі студентів і викладачів, обговорили на зустрічі представників КФУ з т. з. «казаками Чорноморського війська». Як повідомили в прес-службі війська, особливу увагу було приділено підготовці кадрового резерву для військових казачьких товариств на базі КФУ і співпраці з т. з. «Чорноморським казачеством» щодо проведення практичних занять¹¹⁸.

Під час профільної казачої зміни «Школа молодих атаманів» [рос. — «Школа молодых атаманов»] на територію ДОЦ «Алиє Паруса» заїхали 290 дітей, яким проводили підготовку зі стрійової підготовки, кульової стрільби, тактичної медицини, фланкіровки та рубки шашкою. Організаторами профільної казачої зміни виступили т. з. «міністерство освіти Республіки Крим», «Чорноморське казаче військо» [рос. — «Черноморское казачье войско»] за підтримки «відділу з питань казачства Апарату Ради Міністрів Республіки Крим»¹¹⁹.

19 липня 2023 року була відкрита щорічна дитяча профільна казача зміна, під час якої проходили військова підготовка і заходи з «патріотичного» виховання дітей¹²⁰.

118 <https://kazachestvo.ru/20230705/532895.html>; apxiv: <https://archive.ph/xpKsD>

119 https://vk.com/wall-193303062_8814; apxiv: <https://archive.ph/XRxtK>

120 https://vk.com/wall-193303062_8741; apxiv: <https://archive.ph/omhTQ>

24 серпня 2023 року на набережній в смт Миколаївка Сімферопольського району, з «метою морально-естетичного виховання молоді в дусі казачьких традицій», відбувся перший захід в рамках Міжрегіонального фестивалю казачої культури «Кримські тулумбасы» [рос. — «Крымские тулумбасы» — традиционная казачья вечерка]¹²¹.

Для реалізації «Стратегії державної політики Російської Федерації щодо російського казачтва на 2021–2030 роки» в т. о. Криму з 1 вересня 2023 року стартує щорічний конкурс для кадетів казачьких класів на звання найкращого класу. Підкреслюється, що «кадетське казаче виховання» направлене на те, щоб «твердо зміцнити задатки тих моральних якостей, які мають першорядне значення у вихованні громадянина, служителя вітчизні (себто Росії)»¹²².

Зв'язок між «казачьким вихованням» та так званою «СВО» було підкреслено у т. о. Севастополі під час засідання круглого столу на тему «Традиція громадянського обов'язку — основа виховання казачтва» [рос. — «Традиция гражданс-

121 https://vk.com/wall-193303062_8851; аpxiv: <https://archive.ph/pK0gu>

122 https://vk.com/wall-193303062_8832; аpxiv: <https://archive.ph/iFBQH>

кого долга — основа виховання казачества]. За словами Владислава Мотузка (директора Державної казенної установи «Казаци Криму»):

„Особливо в ході сьогоденішньої ситуації, проведення військової операції необхідна достатня мужність, яка виховується патріотизмом молодих людей. І ми не можемо пройти повз, тому що майже ціле покоління виховувалося в Криму в абсолютно інших умовах, в умовах України, і там була інша спрямованість.¹²³“

1 вересня 2023 року для 215 чорноморських казачат-кадетів (68 першокласників) з п'яти освітніх організацій т. о. Крим пролунав перший дзвоник¹²⁴.

Табори і «відпочинок»

Під час моніторингового періоду представники окупаційних адміністрацій активно використовували табори і відпочинок для мілітаризації й індоктринації дітей. Детально ця інформація розкрита в тематичному звіті «Що приховує «відпочинок» в дитячому таборі? Як Росія мілітаризує, індоктринує та змінює ідентичність українських дітей» від ЦГП «Альменда».

123 <https://sevastopol--news-com.turbopages.org/sevastopol-news.com/s/society/2023/08/25/297819.html>; архів: <https://archive.ph/wip/dtI99>

124 https://vk.com/wall-193294429_9539; архів: <https://archive.ph/1Adiw>

ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ЧАСТИНИ ЗАПОРІЗЬКОЇ І ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ І РЕАЛІЗАЦІЯ «КРИМСЬКОГО СЦЕНАРІЮ»

1. ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНОЗНАВЧОГО ЕЛЕМЕНТУ В ОСВІТІ ТА РУЙНАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Перепідготовка вчителів

Понад 70 заявок на участь у конкурсі «Флагмани освіти» [рос. — «Флагманы образования»] від президентської платформи «Росія — країна можливостей» [рос. — Россия — страна возможностей] подали освітяни т. о. Херсонської області. Проєкт реалізується в рамках національного проєкту «Освіта» за підтримки Міністерства освіти РФ і націлений на пошук і підтримку «найбільш талановитих і мотивованих управлінців» у сфері освіти, педагогічних працівників і студентів з перспективою потрапити в кадровий резерв федеральної, регіональної або муніципальної систем освіти Росії¹²⁵. З 1 по 12 вересня 2023 року академія Міністерства освіти Росії провела «курси підвищення кваліфікації» для 197 педагогів т. о. Херсонщини: директорів шкіл і установ середньої професійної освіти, а також вчителів фізики, географії, біології, хімії, математики, історії, суспільствознавства, російської літератури¹²⁶.

Молоді педагоги з т. о. Запорізької області взяли участь у «семінарі дирекції молодіжних форумів» в центрі знань «Машук» Ставропольського краю¹²⁷. Делегація керівників шкіл Куйбишевського району Запорізької області познайомилася з роботою йошкар-олинського ліцею № 11 ім. Александрової в рамках освітнього туру, організованого для представників сфери освіти «підшефної території» з ініціативи голови Марій Ел Юрія Зайцева¹²⁸.

У Херсонській області стартував проєкт «Педагогічний десант МГЕР» [рос. — «Педагогический десант МГЕР»], за яким російські «волонтери» (Аріна Самедова і Валерій Мевиус) почали працювати в селі Залізний Порт від «Молодої гвардії Єдиної Росії» [рос. — «Молодой гвардии Единой России»]¹²⁹.

Підручники і книжки

5 липня 2023 року у Ростові-на-Дону відбувся «форум бібліотек нових суб'єктів РФ», проведений з ініціативи Міністерства культури Російської Федерації за участю 300 делегатів республіканських, міських, сільських бібліотек та орга-

125 https://t.me/VGA_Kherson/12087; архів: <https://archive.ph/wip/AhNBM>

126 <https://t.me/depobrherson/2209>; архів: <https://archive.ph/wip/8y9a2>

127 https://vk.com/wall-217630752_988; архів: <https://archive.ph/pgkCc>

128 https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_1269; архів: <https://archive.ph/6WceE>

129 https://t.me/mger_84/228; архів: <https://archive.ph/wip/U0x11>

ни управління т. о. Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. Мінкультури Росії виділено субсидію на комплектування книжкових фондів бібліотек для цих регіонів по 50 млн рублів кожному суб'єкту для закупівлі 90 тисяч книжок. Таким чином, книжкові фонди бібліотек мають поповнитись на 360 тисяч екземплярів книжок¹³⁰.

До дитячих садків було передано 300 000 примірників розвивальної літератури; створено волонтерський проєкт «Діти — дітям» [рос. — «Дети — детям»], у рамках якого до шкільних бібліотек передавали понад 1 млн екземплярів художньої літератури, ще 1 млн книжок надали бібліотекам «регіони-шефи»; у 2023 році робота з поповнення фондів ведеться спільно з Мінцифровізації РФ і було затверджено перелік близько 200 творів; до бібліотек усіх шкіл на вказаних територіях буде передано майже 2 млн екземплярів книжок; з 1 вересня 2023 у всіх шкіл окупованих регіонів буде безкоштовний онлайн-доступ до художньої літератури та актуальних методичних матеріалів¹³¹.

На початок навчального року бердянські шкільні бібліотеки отримали від шефів із Твері за підтримки партії «Єдина Росія» художню літературу. Це російська класика: оповідання та поезія Пушкіна, твори Єршова, Катаєва, Гоголя, Чехова, Вознесенського, Мандельштама та Заболоцького¹³².

Примусова паспортизація

За отримання паспортів РФ 14-річними підлітками російський уряд обіцяє їхнім батькам виплатити материнський капітал — грошову винагороду від уряду РФ¹³³.

Також, проводячи примусову паспортизацію батьків, окупаційні адміністрації вимагають обов'язково здавати відбитки пальців дітей віком від 6 років¹³⁴, що зокрема передбачено російським внутрішнім законодавством¹³⁵.

Під час святкування дня знань учням місцевих шкіл Херсонщини видали російські паспорти, на церемонії дітей змушували давати клятву під гімн Росії¹³⁶. 28–29 вересня діти з ТОТ Херсонської області також відвідали Москву для урочистого отримання паспортів РФ¹³⁷.

130 <https://xn--80aacacvtbthqmh0dxl.xn--p1ai/news/minkultury-rossii-prodolzhaet-integraciyu-bibliotek-novyh-subektov-rf-v-rossijskuyu-bibliotechnuyu-sferu/>; apxiv: <https://archive.ph/wip/XZ3gt>

131 https://vk.com/monmrk?w=wall-148027165_5443; apxiv: <https://archive.ph/5aEZY>

132 https://t.me/glava_brd/2071; apxiv: <https://archive.ph/wip/300sE>

133 <https://t.me/brdVP/11566>; apxiv: <https://archive.ph/wip/oePOx>

134 <https://t.me/brdVP/11690>; apxiv: <https://archive.ph/wip/eQSLi>

135 <http://kremlin.ru/acts/bank/12708/page/2>; apxiv: <https://archive.ph/wip/XRzsQ>

136 https://t.me/Genichesk_ru/6850; apxiv: <https://archive.ph/wip/TGVp4>

137 <https://t.me/depobrherson/2796>; apxiv: <https://archive.ph/wip/b1CKz>

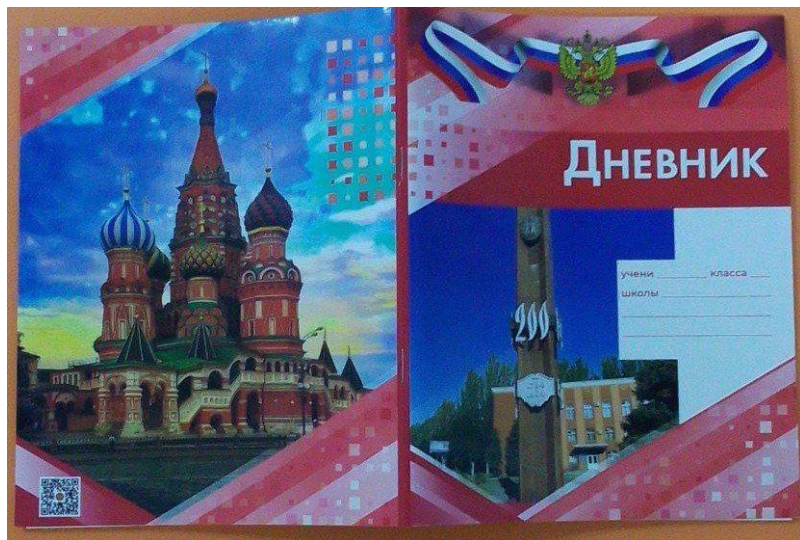

2. ІНДОКТРИНАЦІЯ

На виконання доручення Путіна і та за підтримки партії «Єдина Росія» було підписано угоду про співробітництво між «управлінням Росгвардії по Запорізькій області», окупаційною адміністрацією Мелітополя, т. з. «міністерством освіти і науки Запорізької області», т. з. «департаментом соціально-політичних комунікацій, інформаційної політики» про освітнє, виховне та шефське співробітництво. Угода дозволить почати «велику роботу з патріотичного виховання наших дітей, за безпосередньої участі Росгвардії в цьому процесі»¹³⁸.

У школах ТОТ Запорізької області з'являються банери «Росія країна можливостей» [рос. — «Россия — страна возможностей»]. У щонайменше 45 школах області були розміщені спеціальні QR-коди проєктів, що стосуються дітей та молоді. Це загальноосвітні заклади з т. о. Мелітополя, Бердянська, Приморська, Новобогданівки, Новомиколаївки, Фруктового, Долинського, Нововасилівки, Андріївки, Краснопілля, Дмитрівки та багатьох інших населених пунктів. Брендуються школи за дорученням Путіна за сприяння Міністерства освіти, партії «Єдина Росія» і допомоги «шефських регіонів»¹³⁹.

Більше 40 тисяч шкільних щоденників з російською символікою було передано учням ТОТ Запорізької області¹⁴⁰.

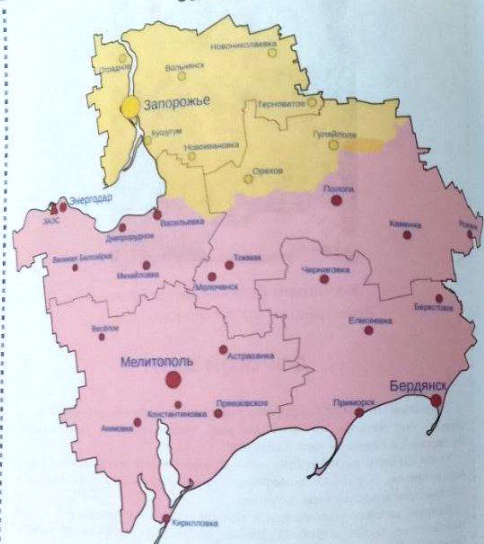
138 <https://t.me/melitopoladmin/5807>; архів: <https://archive.ph/wip/hxE5o>

139 https://t.me/zapobedu_ZO/575; архів: <https://archive.ph/wip/ae1Nx>

140 <https://t.me/melitopoladmin/6119>; архів: <https://archive.ph/wip/P7Jv0>

Карта Запорожской области

ИСТОРИЯ ЗАПОРОЖСКОЙ ОБЛАСТИ

Запорожская область - историческая часть Новороссии. 10 января 1939 года Запорожская область была выделена из юго-восточной части Днепропетровской области с административным центром в городе Запорожье.

Запорожская область граничит на западе с Херсонской областью, на востоке - с Донецкой областью, на юге омывается Азовским морем. Область богата полезными ископаемыми. По территории области протекает более 25 рек.

С 24 февраля 2022 года, начала специальной военной операции (СВО), под контроль российских войск перешло около 73% Запорожской области с городами Бердянск, Мелитополь, Васильевка и Энергодар. На этой территории была создана военно-гражданская администрация (ВГА). Её возглавил Евгений Валицкий. Временным центром освобожденной территории стал Мелитополь.

В сентябре 2022 года путём референдума, согласно волеизъявлению жителей региона, Запорожская область вошла в состав Российской Федерации.

30 сентября Президент Российской Федерации Владимир Владимирович Путин и главы Донецкой и Луганской Народных Республик, Запорожской и Херсонской областей подписали международные договоры о вхождении этих регионов в состав России. Исконно русские земли Донбасса и Новороссии вернулись домой, в родное лоно.

Сейчас Запорожская область продолжает развиваться, работать на благо нашей большой страны - России.

29 вересня на честь «дня воз-
з'єднання нових регіонів із Росі-
єю» [рос. — «дня воссоединения
новых регионов с Россией»] у
школах т. о. Херсонської облас-
ті відбулися урочисті лінійки і
святкові заходи. Під девізом «Ра-
зом назавжди!» [рос. — «Вместе
навсегда!»] вчителі історії про-
вели вікторини з історії Росії з
ухилом на «нерозривний взаємо-
зв'язок з її історичними терито-
ріями (маючи на увазі окуповані
РФ території України)»¹⁴¹.

Діти, позбавлені батьківського піклування

Діти, позбавлені батьківського піклування, особливо вразливі для російської пропаганди, бо нині вони перебувають цілковито під впливом окупаційних адміністрацій. Так, дітям із дитячого будинку «Надежда» провели перше ознайомче заняття щодо керування дронами від представників аероклубу за підтримки т. з. «Міністерства молодіжної політики та спорту Херсонської області»¹⁴².

Напередодні Дня Державного прапора РФ військовослужбовці Росгвардії організували для вихованців ГУ «Мелітопольський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей» патріотичну хвилинку «Овіяний славою російський наш прапор» [рос. — «Овеянный славой российский наш флаг»]. Дітей познайомили з історією появи російського прапора, а також його описом і призначенням¹⁴³.

Вплив на різні вікові категорії

● Дошкільні заклади освіти

Дитячий садок № 10 «Ромашка» організував для своїх вихованців літню подорож на морську тематику. Під час неї підбили підсумки конкурсу малюнків та виробів до дня Військово-морського флоту та вручили переможцям подарунки¹⁴⁴.

22 серпня 2023 року в рамках святкування «дня російського прапора» у дошкільних освітніх закладах Генічеського муніципального округу відбулися заходи, спрямовані на знайомство дітей із державними символами Росії¹⁴⁵.

142 https://t.me/VGA_Skadovsk/5095; архів: <https://archive.ph/wip/PnNzF>

143 https://m.vk.com/wall-217630397_349; архів: <https://archive.ph/8h5wM>

144 <https://t.me/zaporozhie24/6383>; архів: <https://archive.ph/wip/nXSdh>

145 <https://t.me/depobrherson/1951>; архів: <https://archive.ph/wip/Hleyt>

Вихованців дитячого садка № 18 «Солнишко» у Новомиkolaївці залучили до участі у флешмобі «Кольори російського прапора» [рос. — «Цвета российского флага»] організований т. з. «Міністерством освіти і науки Запорізької області»¹⁴⁶.

В дитячому садочку № 5 «Жемчужина» т. о. міста Мелітополь стартував флешмоб до «дня прапора Росії», формуючи у дітей «уявлення про себе, як громадянина своєї країни, виховуючи патріотизм і шанобливе ставлення до символіки Батьківщини»¹⁴⁷.

Вознесенський дитячий сад № 3 «Теремок» в т. о. Запорізькій області¹⁴⁸

146 https://vk.com/wall-217752220_971; архів: <https://archive.ph/HFp0J>

147 https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_1162&z=photo-217630752_457243313%2Falbum-217630752_00%2Frev; архів: <https://archive.ph/wip/lrljU>

148 https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_1267; архів: <https://archive.ph/GPTud>

В Іванівському дитячому садку відбувся захід «Я закоханий в тебе, Росіє» [рос. — «Я влюблен в тебя, Россия»]¹⁴⁹.

Художник Новоросійського сільського будинку культури (ТОТ Скадовського району Херсонської області) Анатолій Ермольченко розмалював дитячий садок «Малиш» у кольори російської символіки¹⁵⁰.

149 https://t.me/Genichesk_ru/7015; apxiv: <https://archive.ph/wip/gPuo9>

150 https://t.me/VGA_Skadovsk/6275; apxiv: <https://archive.ph/wip/ZQa9H>

● Молодіжна політика

У рамках молодіжного форуму, який відбувся у т. о. Скадовську, Міністерство у справах молоді Кабардино-Балкарії та т. з. «Міністерство молодіжної політики Херсонської області» підписали угоду про співпрацю, яка спрямована на розвиток молодіжної політики на «підшефних територіях». Планується обмін досвідом щодо: молодіжних ініціатив, соціальної підтримки молоді, організації освітніх і культурних заходів¹⁵¹.

У Херсонській області створили т. з. «Міністерство молодіжної політики», яке очолив Ігор Астранін. Раніше він працював проректором з молодіжної політики в окупаційному «Херсонському державному педагогічному університеті»¹⁵².

23 червня на базі Генічеського коледжу сфери обслуговування було проведено круглий стіл на тему підтримки та розвитку молодіжних ініціатив у т. о. Херсонській області за участі представників громадських організацій «Молодая гвардія» и «Юнармія».¹⁵³

У Запорізькій області відбувся триденний окружний семінар-нарада «Безпечне молодіжне середовище» [рос. — «Безопасная молодёжная среда»], організований Федеральним агентством у справ молоді (Росмолодь). В Бердянську зібралися більше 150 «фахівців щодо роботи з молоддю» з т. о. Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей¹⁵⁴.

У Генічеську відбулася зустріч т. з. «голови виборчої комісії Херсонської області» Марини Захарової з молоддю в рамках програми «Школа молодих виборців» [рос. — «Школа молодых избирателей»]. Під час зустрічі молоді розповідали про те, як влаштований російський виборчий процес і яке місце приділяється в ньому молоді¹⁵⁵.

Розмови про важливе [рос. — «Разговоры о важном»] та інші патріотичні заняття

11 вересня 2023 року було проведено заняття «Там, де Росія», де дітям показували відео про «красу та велич природи нашої прекрасної країни, уривки виступів відомих людей», а також звернення Путіна¹⁵⁶.

151 https://t.me/VGA_Skadovsk/6174; архів: <https://archive.ph/wip/MhzOG>

152 https://t.me/hgpu_official/505 архів: <https://archive.ph/wip/eiXvM>

153 https://t.me/minmolsport_ks/2520

154 <https://t.me/YugMolodoj/7212> архів: <https://archive.ph/wip/B9GX6>

155 https://vk.com/wall-145460148_162607 архів: <https://archive.ph/dlbDB>

156 <https://t.me/obrzp/17043>; архів: <https://archive.ph/wip/7BMzD>

«Розмови про важливе» [рос. — «Разговоры о важном»] на тему «Там, где Россия», т. о. Херсонська область¹⁵⁷

18 вересня 2023 року т. з. «заступниця Губернатора Херсонської області з роботи з евакуйованими жителями» Тетяна Кузьмич відвідала школу у селі Щасливцеве і у кадетському класі, провела зустріч «Розмови про важливе» [рос. — «Разговоры о важном»] щодо «історії подвигу Зої Космодем'янської».

Дуже важливо в ранньому віці вказати дітям правильні орієнтири у житті. Зразки творення, мужності та служіння своїй Батьківщині — ось хто має вести вперед юне покоління, заради майбутнього якого ми всі — і на полі бою, і в тилу — працюємо¹⁵⁸.

157 https://t.me/Genichesk_ru/7016; архів: <https://archive.ph/wip/AF05q>

158 Переклад авторки звіту; https://t.me/VGA_Kherson/13937; архів: <https://archive.ph/wip/D6xbR>

25 вересня школи т. о. Херсонщини провели заняття, присвячені виборчій системі Росії¹⁵⁹.

«Розмови про важливе» [рос. — «Разговоры о важном»] на тему «Зоя. До 100-річчя від дня народження Зої Космодем'янської», т. о. Херсонщина¹⁶⁰

Переміщення дітей як інструмент заміни ідентичності

● Табори і відпочинок

Молодь із ТОТ Херсонської області було вивезено до наметового табору при національному парку «Плещеево озеро» (Ярославська область)¹⁶¹. Щонайменше декілька змін дитячого «відпочинку» були організовані в Кабардіно-Балкарії. Перша зміна із 38 дітей зі Скадовського та Голопристанського муніципальних округів вирушила до Кабардіно-Балкарії до реабілітаційного центру «Радуга»¹⁶². Завдяки проєкту шефської допомоги в оздоровчих таборах на території КБР цьогоріч зможуть побувати понад 700 дітей Херсонської області віком від 6,5 до 16 років¹⁶³.

159 <https://t.me/depobrherson/2595>; архів: <https://archive.ph/wip/xQy7H>

160 <https://t.me/depobrherson/2495>; архів: <https://archive.ph/wip/wmHe1>

161 <https://t.me/YunarmiaHerson/199>; архів: <https://archive.ph/wip/ekIYS>

162 https://t.me/VGA_Skadovsk/4899; архів: <https://archive.ph/Du6lc>

163 https://t.me/VGA_Kherson/10941; архів: <https://archive.ph/f5z7R>

Також молодь т. о. Херсонської області взяла участь у міжнаціональному таборі у Кабардино-Балкарії з 28 липня по 4 серпня¹⁶⁴ (з Каланчацького, Скадовського, Голопристанського міських округів)¹⁶⁵. В цьому заході взяло участь 10 учасників руху «Молодьож Скадовска»¹⁶⁶. 100 дітей з Каланчацького округу «відпочивали» у таборі Мордовії «Летняя сказка», серед них були діти-сироти під опікою і діти з малозабезпечених сімей¹⁶⁷.

84 дитини з Генічеського, Каланчацького та Олешкінського муніципальних округів т. о. Херсонської області були направлені на «відпочинок та оздоровлення» до дитячого оздоровчого центру «Медвежонок» (Геленджик, сел. Кабардин)¹⁶⁸. Підлітки з Генічеського району, які «відпочивали» у таборі «Лань» в Адигеї, взяли участь у майстер-класі від дитячого ансамблю «Зорі Майкопа» та керівника Айдаміра Наніза і виконали адизький танець¹⁶⁹.

45 дітей із Запорізької області у супроводі чотирьох дорослих «відпочили» з 8 по 22 липня у Новгородській області¹⁷⁰. 47 хлопчиків і дівчат із ТОТ Бердянського району відпочили у чебоксарському дитячому таборі «Бригантина» у Чувашії¹⁷¹. В липні Тверська область організувала путівки до оздоровчого табору «Вишній Волочек» для дітей із Бердянська¹⁷². Для 60 дітей із Приазовського району керівництво Томської області організували «відпочинок» в літніх таборах Анапи. У вересні в літні табори повинні були відправитися ще 40 дітей, для яких мають забезпечити не тільки оздоровчі заходи, а й освітній процес¹⁷³.

● Поїздки

Діти з Чернігівського району Запорізької області взяли участь в освітній програмі «Кристал та його таємниці» [рос. — «Кристалл и его тайны»], яка проводиться «Курчатовським інститутом» Москви на базі освітнього центру «Вершина» у Північній Осетії¹⁷⁴. Учні та педагоги Великознаменської ЗОШ № 1 відвідали столицю Удмуртської республіки Іжевськ, де познайомилися з лідерами «Двіження первих» міста Можга й учнями центру патріотичного виховання «Школа юних льотчиків імені Героя СРСР О. Дев'ятьярова»¹⁷⁵.

164 https://t.me/VGA_Skadovsk/5168; архів: <https://archive.ph/wip/IJ9zl>

165 <https://t.me/xonewsru/1047>; архів: <https://archive.ph/wip/Z2bTw>

166 https://t.me/VGA_Skadovsk/5418; архів: <https://archive.ph/wip/ghzcD>

167 <https://t.me/xonewsru/994>; архів: <https://archive.ph/wip/MtAKv>

168 https://t.me/VGA_Kherson/11247; архів: <https://archive.ph/wip/RZCSk>

169 https://t.me/Genichesk_ru/5972; архів: <https://archive.ph/zi2Kb>

170 https://vk.com/wall-217630752_947; архів: <https://archive.ph/pPSAH>

171 https://vk.com/wall-217630752_939; архів: <https://archive.ph/sXRCM>

172 https://t.me/o_brd/4971; архів: <https://archive.ph/wip/EBgZ2>

173 https://vk.com/wall-217630752_1004; архів: <https://archive.ph/na0AO>

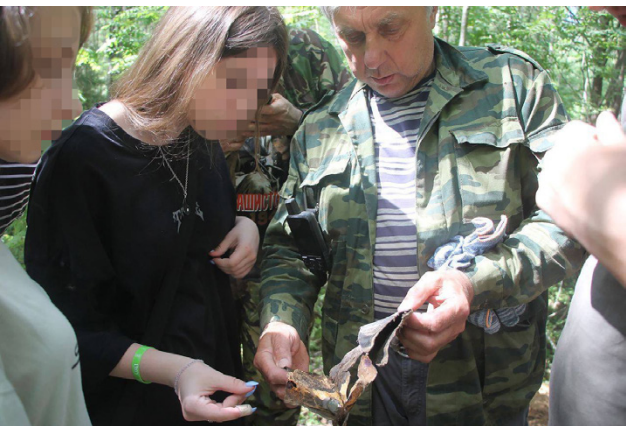
174 https://vk.com/wall-217630752_925; архів: <https://archive.ph/ybaGf>

175 https://vk.com/wall-217630752_923; архів: <https://archive.ph/PatVH>

Учасники «Двіження первых» т. о. Запорізької області взяли участь в зліті Все-російського проєкту «Хранителі історії» [рос. — «Хранители истории»] в Волгограді¹⁷⁶.

Пошуковий загін «Находка» запросив 40 дітей¹⁷⁷ із Личківської середньої школи Запорізької області до Демянського району Новгородської області для проведення пошукових робіт. Командир загону Олександр Морзунов також провів «урок мужності». Він розповів про «міжнародний склад бійців Червоної армії, які звільняли Батьківщину від фашистських загарбників»¹⁷⁸. За підтримки «Єдиної Росії» діти із Запорізької області відвідали Великий Новгород¹⁷⁹.

Юнкори з Херсонської області зустрілися з учасниками т. з. «СВО» у рамках Всеросійського медіафоруму «ЮНКОР», де їм про російсько-українську війну розповів заступник командира батальйону БАРС «Російський легіон» Віктор Ісаєв¹⁸⁰.

У вересні 2023 року учні Вознесенської середньої загальноосвітньої школи № 4 і Акімовської середньої загальноосвітньої школи № 27 взяли участь у церемонії нагородження у конкурсі есе на військово-патріотичну тематику, за результатами якого стали найкращими у Санкт-Петербурзі разом з Загальноросійською громадською організацією «Офіцери Росії»¹⁸¹. 26 вересня учні шкіл Херсонської області вирушили до Владивостоку. Повідомляється, що поїздка для п'ятох дітей організується у рамках програми «Захисники вітчизни» [рос. — «Защитники отечества»] для учасників т. з. «СВО». Ще п'ятнадцять дітей — музичний колектив «Мозаїка», який візьме участь у конкурсі національної творчості «ЕтноРосія»¹⁸².

176 https://t.me/mypervie_zp/1046; архів: <https://archive.ph/wip/CPoSx>

177 <https://novgorod-tv.ru/news/urok-muzhestva-proshel-v-velikom-novgorode-dlya-podrostkov-iz-zaporozhskoj-oblasti/>; архів: <https://archive.ph/BHMDV>

178 <https://t.me/RVIORF/2984>; архів: <https://archive.ph/qevNO>

179 https://t.me/o_brd/4947; архів: <https://archive.ph/wip/qrWxQ>

180 <https://t.me/YunarmiaHerson/218>; архів: <https://archive.ph/wip/KzePn>

181 <https://t.me/obrzp/17033>; архів: <https://archive.ph/wip/70v8Z>

182 https://t.me/VGA_Kherson/14264; архів: <https://archive.ph/wip/d4uc9>

Т. з. «міністерство культури Херсонської області» розробило програму соціально-економічного розвитку, в рамках якої школярі з т. о. регіонів зможуть взяти участь у Всеросійській програмі культурно-просвітницьких маршрутів під назвою «Культурная карта 4+85». Планується, що 1 тис. дітей із Херсонської області мають відвідати Москву та Санкт-Петербург до кінця 2023 року¹⁸³.

● Спортивні заходи

У 2023 році уряд РФ направить 326,8 млн рублів на закупівлю спортивного інвентарю та обладнання для шкіл та спортивних установ у т. о. Донецькій, Луганській, Запорізькій та Херсонській областях¹⁸⁴. Голова уряду РФ Сергій Кириєнко відвідав спортивну школу Херсонщини і повідомив, що на територію регіону приїжджають російські спортивні федерації, щоб створювати «всі умови для розвитку дітей»¹⁸⁵.

За підтримки окупаційного уряду Херсонської області було також передано брендовану форму з російською символікою для першої дитячої збірної команди з волейболу¹⁸⁶.

Естафети до «дня возз'єднання Росії та Херсонської області» відбулися у Нижніх Сірогозах¹⁸⁷, Новопокровці, Горьковській школі Каланчацького муніципального округу¹⁸⁸ із залученням дітей шкільного віку¹⁸⁹.

183 <https://t.me/depobrherson/2474>; архів: <https://archive.ph/wip/aDL6I>

184 https://t.me/minmolsport_ks/2562

185 https://t.me/Genichesk_ru/6022; архів: <https://archive.ph/wip/vNJoW>

186 https://t.me/minmolsport_ks/2555

187 https://t.me/Genichesk_ru/7162; архів: <https://archive.ph/wip/3UPHt>

188 <https://t.me/depobrherson/2626>; архів: <https://archive.ph/wip/nib2F>

189 https://t.me/Genichesk_ru/7179; архів: <https://archive.ph/wip/kac0A>

Дитячі і молодіжні рухи як інструмент індоктринації

У рамках масштабного з'їзду волонтерів рухів «Добровольческая молодежная дружина» [рос. — «Добровольческая молодежная дружина»], «Всероссийский студенческий корпус спасателей» [рос. — «Всероссийский студенческий корпус спасателей»], «Волонтеры-медики» [рос. — «Волонтеры-медики»], діти пройшли курси з надання першої допомоги, тактичної медицини та тактики бою у Бердянську¹⁹⁰.

У рамках заходу «Я — доброволець» [рос. — «Я — доброволець»] волонтери «Всероссийского студенческого корпуса спасателей», «Волонтерів перемоги», «Делай», «Волонтерів-медиків», а також «Союзу КВН» обговорили план роботи із платформами DOBRO.RU і «Росмолодь. Гранти» [рос. — «Росмолодежь. Гранты»], а також провели патріотичну лекцію «Антимайдан — як все починалося» [рос. — Антимайдан — как все начиналось»].¹⁹¹

У Запорізькій області відкрилося регіональне відділення «Російського союзу сільської молоді» [рос. — «Российского союза сельской молодежи»] — молодіжної громадської організації, яка нібито сприяє розвитку сільської молоді¹⁹².

На базі т. з. «міністерства з молодіжної політики Запорізької області» відбувся масштабний фестиваль, громадських організацій, який об'єднав понад 500 першокурсників МДУ. Разом із центром «Молоді сім'я» [рос. — «Молодая семья»] учасники намалювали своє генеалогічне дерево, волонтери-медики провели майстер-клас з надання першої медичної допомоги. «Движение первых» разом з учасниками сплели маскувальну сітку для російських військовослужбовців, а спільно зі штабом #МИВМЕСТЕ [#МИВМЕСТЕ] написали понад 100 листів для солдатів на передову, також пройшли майстер-класи з розбору автомата і навчання тактиці бою¹⁹³.

190 <https://t.me/YugMolodoj/7293>; архів: <https://archive.ph/wip/OgUw4>

191 https://t.me/zapobedu_ZO/671; архів: <https://archive.ph/wip/vchge>

192 <https://t.me/YugMolodoj/8449>; архів: <https://archive.ph/wip/oWjb4>

193 <https://t.me/YugMolodoj/8578>; архів: <https://archive.ph/e4LSv>

● «Орлята Росії» [рос. — «Орлята России»]

У Круглоозерській школі Голопристанського району¹⁹⁴ і Костянтинівській ЗОШ № 3 відбулися посвяти в «Орлята Росії»¹⁹⁵.

● «Волонтьори перемоги» [рос. — Волонтеры победы]

«Волонтьори перемоги» підписали угоду про співпрацю із Державним фондом «Захисники вітчизни» [рос. — «Защитники Отечества»] для спільного розвитку проєктів та програм у патріотичній, військово-історичній, культурній, просвітницькій, а також освітній сферах.¹⁹⁶

Через те, що одна з активісток руху #ЮгМолодой перемогла у грантовому конкурсі «Росмолодь. Гранти» з проєктом «Зв'язок поколінь» [рос. — «Связь поколений»], буде створена школа для керівників та волонтерів Запорізького регіонального відділення руху «Волонтьори перемоги», де учасників навчать «правильно висвітлювати та проводити патріотичні акції та заходи, а також як працювати з ветеранами та передавати їхню історію новому поколінню»¹⁹⁷. Та-

194 <https://t.me/depobrherson/2565>; архів: <https://archive.ph/DPGxT>

195 <https://t.me/obrzp/17167>; архів: <https://archive.ph/UBy8h>

196 https://t.me/zapobedu_ZO/527; архів: <https://archive.ph/SGunC>

197 <https://t.me/YugMolodoj/7415>; архів: <https://archive.ph/HpdZO>

кож для тих, хто живе на ТОТ Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей, діє школа «Волонтьоров побєди» під назвою «Це моя батьківщина» [рос. — «Это родина моя!»]. На очне навчання в Москві запрошують 100 найкращих випускників, яким вже виповнилося 18 років¹⁹⁸.

Представник апарату Центрального штабу «Волонтьоров побєди» Максим Покатаєв відвідав т. о. Херсонську область, де зустрівся з диверсійно-розвідувальним загonom «Мєдвєді», якому передав гуманітарну допомогу. У Скадовську він зустрівся зі співробітниками школи № 1, яким передав форму руху, стрічки-триколори, листівки, книжки та інші речі — набір-мінімум для відкриття шкільних загонів «Волонтьоров побєди»¹⁹⁹.

● «Двіженіє первих» [рос. — «Движение первых»]

В рамках циклу заходів, спрямованих на «патріотичне виховання», лідери регіонального відділення «Двіженіє первих» т. о. Запорізької області провели для дітей пунктів тимчасового розміщення розважальну програму. Наприкінці заходу т. з. «голова регіонального відділення руху перших Запорізької області» Олена Трокай подарувала дітям спортивні костюми, пледи та канцелярські набори²⁰⁰.

198 <https://t.me/YugMolodoj/8436>; архів: <https://archive.ph/sFt2t>

199 https://vk.com/wall-81675082_77294; архів: <https://archive.ph/k7khC>

200 https://t.me/mypervie_zp/1051; архів: <https://archive.ph/19J59>

Активісти «Двіження первих» намалювали в Мелітопольській школі № 1 тематичний мурал, який представляє рух і ключових партнерів — громадські організації молодіжної політики Росії²⁰¹.

18 липня 2023 року «Двіженіє первих» провело квест про напрямки руху, де учасники відповідали на запитання про «Велику вітчизняну війну» та розповіли про діяльність гуманітарного штабу «#МыВместе»²⁰². Також «Двіженіє первих» провело квіз «Моя батьківщина — Росія» [рос. — «Моя Родина — Россия»] для учнів мелітопольських шкіл: розділившись на дві команди, вони відповідали на питання з історії Росії²⁰³; а також квіз для школярів Приморська «Молодіжна політика та громадські молодіжні організації» [рос. — «Молодежная политика и общественные молодежные организации»].²⁰⁴

Вихованці Центру соціально-психологічної реабілітації дітей т. о. Мелітополя отримали подарунки від т. з. «голови ради регіонального відділення» «Двіженія первих» ТОТ Запорізької області Олени Трокай за підтримки партії «Єдина Росія»²⁰⁵. Також Трокай нагородила дітей за участь в онлайн-флешмобі «Кольори російського прапора» [рос. — «Цвета российского флага»]²⁰⁶.

201 https://t.me/mypervie_zp/1006; архів: <https://archive.ph/0oUpd>

202 https://t.me/mypervie_zp/1071; архів: <https://archive.ph/lxbpN>

203 <https://t.me/YugMolodoj/7288>; архів: <https://archive.ph/GMlVR>

204 <https://t.me/YugMolodoj/7368>; архів: <https://archive.ph/RyFse>

205 <https://t.me/YugMolodoj/7172>; архів: <https://archive.ph/jABYr>

206 <https://t.me/YugMolodoj/8143>; архів: <https://archive.ph/b0Y8v>

У День прапора Російської Федерації за підтримки окупаційного «міністерства внутрішніх справ Росії у Запорізькій області» 10 підлітків отримали російські паспорти. Вручення паспортів відбувалось в рамках програми «Ми — громадяни Росії!» [рос. — «Мы — граждане России!»], яку «Двіженіє первих» реалізує за підтримки т. з. «міністерства внутрішніх справ»²⁰⁷.

В рамках акції «Добро поруч» [рос. — «Добро рядом»] в т. о. Запорізькій області учасники «Двіження первих» зібрали понад 300 кг гуманітарної допомоги для російських військових²⁰⁸.

У школі № 1 міста Скадовська відбувся молодіжний освітньо-патріотичний форум «Ми разом» [рос. — «Мы вместе»], у ньому взяли участь представники Міністерства у справах молоді Кабардино-Балкарської республіки, молодіжних та волонтерських організацій, спортивної та творчої молоді, регіонального відділення дітей та молоді «Двіженіє первих»²⁰⁹.

«Двіженіє первих» також проводить військово-патріотичні ігри — так, на честь відкриття в Бердянську відділення на базі Клубу юних моряків було проведено військово-патріотичну гру «Зарніца»²¹⁰.

● «#ЮгМолодой»

За даними руху, наразі в русі «ЮгМолодой» беруть участь понад 1000 дітей²¹¹. У Бердянську відкрився всеросійський форум «ЮгМолодой», де взяли участь близько 500 осіб із тимчасово окупованих південних областей України, з освітніми та інтерактивними сесіями з семи напрямків, серед яких розвиток культури та туризму на «нових територіях», підтримка педагогів, кадрові перспективи молоді²¹². Результатом роботи форуму стали 55 пропозицій із розвитку нового молодіжного центру компетенцій «Маяк» у Запорізькій області²¹³.

208 <https://t.me/YugMolodoj/8377>; архів: <https://archive.ph/2wjHJ>

209 https://t.me/VGA_Skadovsk/6164; архів: <https://archive.ph/CcAie>

210 <https://t.me/YugMolodoj/8526>; архів: <https://archive.ph/qh6iC>

211 <https://t.me/YugMolodoj/7111>; архів: <https://archive.ph/SDYla>

212 <https://t.me/YugMolodoj/7596>; архів: <https://archive.ph/kwR2D>

213 <https://t.me/YugMolodoj/7849>; архів: <https://archive.ph/KEWga>

У рамках флешмоба «Своїх не кидаємо» [рос. — «Своих не бросаем»] активисти регіонального відділення «Молодої гвардії» і руху «ЮгМолодой» спільно із фондом «Захисники вітчизни» [рос. — «Защитники отечества»] розтягнули 15-метрову георгіївську стрічку на території т. з. «міністерства молодіжної політики Запорізької області»²¹⁴.

Також активісти молодіжного руху «ЮгМолодой» Пологівського району зафарбували т. з. «нацистську символіку» — а насправді українську державну символіку — під час акції «Розмалюй майбутнє» [рос. — «Раскрась будущее»]²¹⁵.

В рамках освітньої програми на форумі «ЮгМолодой» учасники «Добровольчеської молодьожной дружини» взяли участь у навчанні з тактичної медицини та тактики бою від інструкторів батальйону «Еспаньола» і «НВП РОКОТ»²¹⁶.

214 <https://t.me/YugMolodoj/7163>; архів: <https://archive.ph/9inMo>

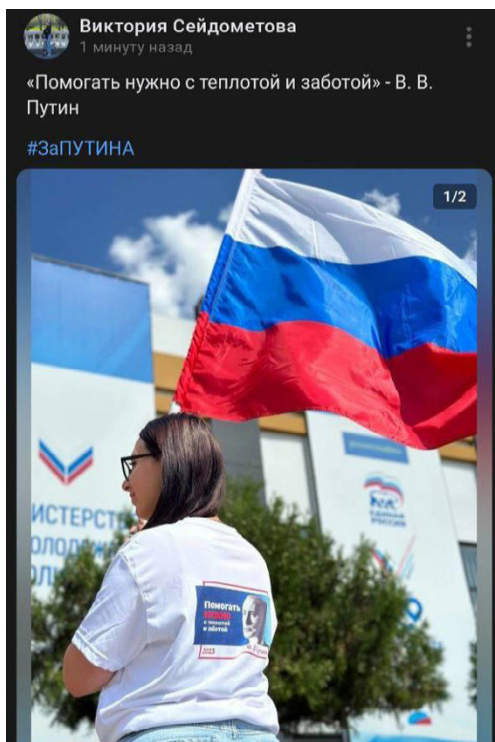
215 https://t.me/pology_yug_molodoj/171; архів: <https://archive.ph/8nbUR>

216 <https://t.me/YugMolodoj/7591?single>; архів: <https://archive.ph/zXmxy>

У соціальних мережах набирає ходу масова імпровізована акція «від молоді» ТОТ Запорізької області. Хлопці та дівчата публікують фото у футболках із портретом та цитатами Путіна з хештегом #ЗаПутіна.

- «Новые регионы по всем ключевым вопросам станут единым целым со страной» [«Нові регіони з усіх ключових питань стануть єдиним цілим із країною»].
- «Помогать нужно с теплотой и заботой» [«Допомагати потрібно з теплою та турботою»].
- «Россия не только открывает двери родного дома для наших братьев и сестер — она открывает им свое сердце» [«Росія не тільки відчиняє двері рідного дому для наших братів і сестер — вона відчиняє їм своє серце»]²¹⁷.

На першому осінньому зборі «Добровольческой молодежной дружины» добровольці разом із представниками «Всероссийского студенческого корпуса спасателей» зібралися у Бердянську, де проходили заняття зі строювої підготовки, збір наметового містечка, залік з тактичного бою²¹⁸.

217 <https://t.me/YugMolodoj/7878>; архів: <https://archive.ph/GnzSR>

218 <https://t.me/YugMolodoj/8127?single>; архів: <https://archive.ph/Jbobw>

● «Молодая гвардія Єдиної Росії» [Молодая гвардия Единой России]

13 вересня в школі № 15 ім. А. Шеплякова відбулася зустріч учнів з представником організації, де зокрема обговорювали питання громадської участі дітей у заходах і «важливість їх розвитку в рамках молодіжної політики»²¹⁹.

З ініціативи т. з. «Міністерства молодіжної політики та спорту Херсонської області» відбулася зустріч молоді Скадовська з волонтерами регіонального штабу «Молодая гвардія» Москви²²⁰.

Активісти «Молодой гвардії Єдиної Росії» і «Волонтьорской роти» вручили 50 шкільних наборів з російською символікою дітям, які мешкають у пунктах тимчасового розміщення Скадовська²²¹.

«Єдина Росія» запустила проєкт «Нова школа» [рос. — «Новая школа»], в рамках якого на ТОТ Запорізької області проведуть моніторинг шкільних музеїв регіону, щоб знайти «практичні рішення з інтеграції в загальноросійську систему духовних цінностей»²²².

219 https://vk.com/wall-214910068_153942; архів: <https://archive.ph/wip/qoAfW>

220 https://t.me/minmolsport_ks/2578; архів: <https://archive.ph/CTOb7>

221 https://t.me/mger_84/198; архів: <https://archive.ph/kilgm>

222 https://t.me/zapobedu_Z0/495; архів: <https://archive.ph/sX7Tm>

3. МІЛІТАРИЗАЦІЯ

Фахівці відділу «Якимівської ВДА з молодіжної політики» за підтримки т. з. «мінмолоді Запорізької області» провели для учасників рухів «ЮгМолодой» і «МАРШ» військово-патріотичну естафету за участю військовослужбовців РФ, які навчили дітей збирати та розбирати автомати²²³.

Напередодні навчального року слідчі-криміналісти Слідчого Комітету Росії т. о. Херсонської області надали можливість вихованцям Азовського сільського будинку культури відчувати себе у ролі «юних слідчих»²²⁴. Також дітей ознайомили з порядком надання першої медичної допомоги²²⁵.

Офіцерка Слідчого Комітету РФ провела майстер-клас із бойового мистецтва для учнів Генієської школи № 1²²⁶.

223 https://t.me/akimoVka_online/11022; архів: <https://archive.ph/HA9wa>

224 https://t.me/VGA_Kherson/11897; архів: <https://archive.ph/JQIOh>

225 https://t.me/VGA_Kherson/10997; архів: <https://archive.ph/9Eium>

226 https://t.me/VGA_Kherson/14058; архів: <https://archive.ph/e3ChE>

Акції щодо підтримки армії РФ

У шкільному музеї школи № 1 Скадовська створюють кут «СВО», де виставляють деталі «Хімарса», «муху», гільзи й особисті історії російських військовослужбовців²²⁷. А у Скадовському районному будинку культури в холі створена «патріотична» експозиція, присвячена «героям СВО» на виконання доручень президента Путіна в плані проведення заходів, спрямованих на «увічнення пам'яті учасників СВО». На експозиції були присутні діти із села Антонівка на чолі з директором Антонівського БК Ольгою Вдодович²²⁸.

З 25 вересня розпочалася акція «Дякую тобі, учаснику СВО» [рос. — «Спасибо тебе, участник СВО»] у т. о. Херсонській області, яка передбачає проведення у школах та дитячих садках: бесід з учасниками т. з. «СВО», написання листів військовим, ліплення військової техніки, створення заготовок для плетіння маскувальних сіток²²⁹.

Зустрічі з учасниками російсько-української війни

Військовослужбовці Росгвардії відвідали урочисту лінійку в одній зі шкіл ТОТ Херсонської області²³⁰.

227 <https://t.me/mpokataev/210>; архів: <https://archive.ph/Ag6v4>

228 https://t.me/VGA_Skadovsk/5788; архів: <https://archive.ph/aN1nr>

229 <https://t.me/depobrherson/2643>; архів: <https://archive.ph/2kfug>

230 https://vk.com/wall-145460148_163354; архів: <https://archive.ph/wip/sQV1K>

Учасники військових подій в Афганістані та Чеченській Республіці від товариства «Знание» провели «урок миру» для учнів 9–11 класів в «центрі культури та дозвілля міста Генічеська», де зокрема говорили про значення т. з. «СВО».²³¹ Військовослужбовці армії РФ також беруть участь у зустрічах зі студентами — так, «Герой Російської Федерації» Дмитро Полковников зустрічався зі студентами МДУ на форумі «Знание. Герои» — серії одноденних форумів, присвячених історії та «героям» РФ²³².

Кадетські класи

На початку нового навчального року профільні кадетські класи, підшефні Слідчому комітету РФ, мають відкритися тепер в окупованому Скадовську в Херсонській області. Угоди про це директори двох шкіл «урочисто підписали» з керівником управління навчальної та виховної роботи СК Сергієм Петровим²³³. 1 вересня в Щасливцевській школі Генічеського муніципального округу відкрився кадетський клас, де 20 учнів восьмого класу навчатиметься за спеціальною програмою: стройова підготовка, вогнева підготовка, топографія, заняття з психологом «Я — кадет», хореографія, додаткові заняття зі спортивної підготовки та історії Росії²³⁴.

25 вихованців сьомих та одинадцятих класів. кадетського класу Скадовської школи № 1 відвідали оздоровчо-освітній центр «Патріот. Спорт» у Москві²³⁵.

У Щасливцевській школі Генічеського округу відкрився «кадетський клас». Директор школи вже підписав угоду про співпрацю з окупаційним «Чорноморським вищим військово-морським училищем імені Нахімова». У кадетський клас, який сформувався на базі 8-А, записалися 20 школярів: 19 хлопчиків і одна дівчинка. Крім звичайних уроків, будуть проводитися спеціалізовані заняття, як-от стройова і військова підготовка, рукопашний бій і хореографія. На окупованій Херсонщині таких класів тепер 4, а найближчим часом планують відкрити близько 10 кадетських і суворовських класів²³⁶.

У Херсонській області офіцер Слідчого Комітету Росії провів профілактичну лекцію учням кадетських класів Скадовської школи № 1²³⁷.

231 <https://t.me/depobrherson/2116>; архів: <https://archive.ph/taua2>

232 https://t.me/mgu_mlt/7927; архів: <https://archive.ph/xvnux>

233 <https://verstka.media/podrostki-iz-donbassa-v-kadetskih-kokrpusah-rossii>; архів: <https://archive.ph/6d6pz>

234 https://vk.com/wall-215245628_438; архів: <https://archive.ph/wip/gwkTv>

235 <https://kherson-news.ru/sport/2023/08/14/181734.html>; архів: <https://archive.ph/PHA1p>

236 <https://t.me/depobrherson/2444>; архів: <https://archive.ph/4wDn2>

237 https://t.me/VGA_Kherson/13975; архів: <https://archive.ph/6McF9>

«Казачество»

Т. з. отаман «Чулаковського казачього формування» Ігор Чернов провів урок мужності з осередком «Двіженія первих» Чулаківської школи Голопристанського муніципального округу і розповів про «подвиги советського народу під час Великої Вітчизняної війни»²³⁸.

Юнармия [Юнармія]

Юнармійцям т. о. Херсонської області учасники так званої «СВО» проводять початкову військову підготовку та навчають стріляти²³⁹.

Команда юнармійців Запорізької області повернулася із військово-патріотичних зборів «Гвардієць» [рос. — «Гвардеец»] у Пензі, де вони брали участь у спортивних та культурних заходах, освоювали прикладні навички з військової підготовки²⁴⁰.

238 <https://kherson-news.ru/society/2023/09/06/193173.html>; архів: <https://archive.ph/1qp03>

239 <https://t.me/YunarmiaHerson/208>; архів: <https://archive.ph/Xp020>

240 https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_1224; архів: <https://archive.ph/BfIse>

На базі т. з. «Міністерства молодіжної політики Запорізької області» відбувся перший зліт регіонального відділення «Юнармії», під час якого затвердили начальника та склад ради регіонального штабу. За підсумками голосування до ради штабу увійшли голова регіонального відділення «Двіженіє первих» Олена Трокай, проректорка окупаційного МДУ ім. Макаренка Ангеліна Ярчук, керівниця регіонального штабу ##МІВМЕСТЕ Кристина Параскан, начальник «відділу профорієнтаційної роботи» Дмитро Мацевич, директорка окупаційного АДПУ Єкатерина Степанюк, начальник т. з. «МВС Василівського району» Олександр Крилов²⁴¹.

3 вересня на честь «дня перемоги над мілітаристською Японією» та закінчення Другої світової війни юнармійці Генічеського муніципального округу несли «почесну вахту пам'яті» на «посту номер 1»²⁴².

241 <https://t.me/YugMolodoj/7954>; архів: <https://archive.ph/YVEoM>

242 <https://t.me/YunarmiaHerson/222>; архів: <https://archive.ph/lbNDT>

«Історична пам'ять» як інструмент мілітаризації

У Запорізькій області створено регіональне відділення Російського товариства «Знання» [рос. — «Знание»]. Заступник керівника розвитку регіонів Микита Тимофєєв розповів про роботу товариства. Так, за останній рік учасниками проєктів стали понад 10 тисяч молодих людей, а бути лекторами виявили бажання близько 150 осіб²⁴³. Бердянськ став першим містом у «нових регіонах РФ», де розпочало роботу місцеве відділення Російського військово-історичного товариства²⁴⁴.

У Генічеську відбулася зустріч членів регіонального відділення Російського військово-історичного товариства, де обговорювали один із «найважливіших напрямів» діяльності в т. о. Херсонській області — просвітницьку роботу з «патріотичного» виховання підростаючого покоління, «Відновлення історичної справедливості» та поточні проєкти²⁴⁵.

В рамках проєкту «Знання. Лекторій» [рос. — «Знание. Лекторий»] лектори російського товариства «Знання» Вадим Хапаєв та голова студентського наукового товариства Євген Абаєв провели просвітницькі лекторії для дітей з Енергодара — їм зокрема прочитали лекцію «Новоросія: від Потьомкіна до наших днів» [рос. — «Новороссия: от Потемкина до наших дней»]²⁴⁶.

У Херсонській та Запорізькій областях відбулися форуми Російського товариства «Знання» 20 та 21 липня. Їх учасниками стали діти і мешканці у пунктах тимчасового розміщення. На форумі вони говорили про «долю історичних територій Російської Федерації в роки Великої Вітчизняної війни, про сьогоденне

243 https://t.me/mgu_mlt/7981; архів: <https://archive.ph/iINGI>

244 https://t.me/o_brd/4980; архів: <https://archive.ph/OtCmB>

245 https://vk.com/wall-145460148_162632; архів: <https://archive.ph/zxVzN>

246 https://m.vk.com/wall-91182781_23551; архів: <https://archive.ph/eqq6n>

життя, а також про подвиги людей на полях битв і в повсякденності»²⁴⁷. На форумі «Знання. Герої» [рос. — «Знание. Герои»] від російського товариства «Знання» в Вознесенській середній школі № 5 т. о. Мелітополя розповідали не тільки про героїв «Великої Вітчизняної війни», а й учасників т. з. «СВО»²⁴⁸.

Пошукові загони Ленобласті «Морський прикордонник» [рос. — «Морской пограничник»] та «Червона гірка» [рос. — «Красная горка»] зустрілися з дітьми зі школи № 1 та № 3 міста Скадовська — підліткам розповіли про роботу з пошуку загиблих під час ВВВ та показали медальйони солдатів Червоної армії, знайдені на місцях бойових зіткнень»²⁴⁹.

У Скадовську відкрили другий шкільний «музей перемоги» [рос. — «Музей победы»] за підтримки відділення «Єдиної Росії» у Херсонській області у Приморській школі. Це вже третій тематичний музей, відкритий на т. о. Херсонщині, де дітям розповідають про події Великої Вітчизняної війни та «браві подвиги радянських солдатів»²⁵⁰.

247 <https://znanierussia.ru/news/v-hersonskoj-i-zaporozhskoj-oblastyah-sostoyalis-forumy-rossijskogo-obshestva-znanie-o-geroizme>; архів: <https://archive.ph/ogBhD>

248 https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_1391; архів: <https://archive.ph/SjTv9>

249 <https://kherson-news.ru/society/2023/07/21/170115.html>; архів: <https://archive.ph/kZ8rV>

250 https://t.me/VGA_Kherson/13856; архів: <https://archive.ph/WgZfD>

Ігри

Муніципальний етап дитячо-юнацького фестивалю «Ворошиловський стрілець» [рос. рос. — «Ворошиловский стрелок»] відбувся 27 червня на базі школи № 15 Мелітополя, у ньому взяли участь 15 команд з Запорізької області у двох номінаціях: метання гранати, стрільба стоячи та лежачи²⁵¹.

Школярі та студенти МДУ ім. Макаренка т. о. Запорізької області узяла участь у фіналі Всеросійської військово-спортивної гри «Перемога» [рос. — «Победа»] у московському Військово-патріотичному парку культури та відпочинку Збройних Сил Російської Федерації «Патріот» та на 253 загальновійськовому полігоні Західного військового округу «Алабіно»²⁵². Також участь взяли учасники Юнармії з т. о. Херсонської області,²⁵³ яких готували до змагань у «Школі юного моряка», організованій спільно з педагогами Скадовської школи № 1²⁵⁴.

251 https://vk.com/wall-217630752_899; архів: <https://archive.ph/tbDPH>

252 <https://t.me/YugMolodoj/6790>; архів: <https://archive.ph/W2Pm8>

253 https://t.me/minmolsport_ks/2587; архів: <https://archive.ph/9RlRK>

254 <https://kherson-news.ru/society/2023/07/23/170582.html>; архів: <https://archive.ph/CMUzU>

В «Зарніці Поволж'я» брали участь діти з т. о. Запорізької області²⁵⁵. Діти боролися за першість у 15 видах змагань: бігу, силовій гімнастиці, метанні гранати, стрийовій підготовці, подоланні смуги перешкод, тактичній грі на місцевості, стрийовій підготовці і рівнянні на прапори²⁵⁶.

В рамках святкування 196-річчя т. о. міста Бердянськ та 80-ї річниці «визволення міста від німецько-фашистських загарбників» у «Дитячо-юнацькому спортивно-морському центрі» відбулася спартакіада і військово-спортивна гра «Зарніца»²⁵⁷.

255 <https://t.me/obrzp/17068>; архів: <https://archive.ph/Q0t30>

256 <https://t.me/obrzp/17076>; архів: <https://archive.ph/6Vnzu>

257 <https://t.me/obrzp/17100>; архів: <https://archive.ph/WE0Jh>

